

מהם (ויקרא כו טג) העקר כהא הנעוזה בשרק או כקמץ גדול כי הוא כמו כל ימי השמה (זס) וכבר קדם דברנו בו (154); ומן השער הנה היחיד כסא הוות (תהלים לד כ) הוא אצלי פעל עתיד כבר מבנין פועל ועקרו שיהיה היחיד בהכתב ואו פועל כו כי עתיד פועל הוא יפועל ובסגול תחת הבית למשך הדברים וכאשר היה זה התקבצו שני נחים אחד מהם ואו המשך הסרוהו והורו עליו בקמץ.

## שער בו.

### ממה שהוסף בו לנחץ ממה שאין צרך בדברים אליו.

יש שישינו הפעל או המלה לכלי צרך מכאן אל זה בחבן הענין אבל על דרך הנחץ (ר"ל על דרך סחוק) ואפשר שיהיה הנחץ ראוי וזה בעבור מצע שיהיה בין הפעל או בין המלה וכין מה שיבא סמוך להם מן הדברים וישנו הפעל ההוא או המלה ההיא בעבור הפסקם ממה שסמוך להם ער שיהיו הדברים מסדרים ועשו כל זה מחפצם לבאר. ויש שמרבים האחר אם לנחץ או להגדיל עניני, ומה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, ועוד ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי (המן אשר) באמרו ומעץ וג' מספקת מהצטרך אל ממנו לולי הנחץ\*, וכמהו את ה' צבאות אחו חקדישו (ישעיה מ יג) אמרו את מספיק מהצטרך אל אחו ונשנה לנחץ, ועוד ובאחיכם בני ישראל איש באחיו (ויקרא כה טו) הוספת איש באחיו לכאר, כי אכלו את יעקב ואכלהו ויכלהו (ירמיה כה) שנו ואכלהו לנחץ, [און] יאמר אמר שאכלהו אכילה אחר אכילה ויכלהו, ועוד הן גועני אברנו כלנו אברנו לנחץ; וילכו שלשת בני ישי הגדולים הלכו אחרי שאול (ש"ל יז יג), ויאמר המלך אחשוורש ויאמר לאסתר (ז ז), ובמשפטיך חטאו כם (נחמיה ט כט) שנה המשרח לנחץ, אבל ואני כאשר שכלתי שכלתי (נחמיה טו טו) שכלתי אשר בסוף הפסוק במקום אשכל כלומר כאשר שכלתי מיוסף אשכל מבנימין. וממה שנשתנה לנחץ עור אמרו אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, שמואל שמואל, חמרים חמרים (שמות מ י) אמן אמן (נחמיה ט כה), כל הקרב הקרב (זס יז כח) כדרך בדרך (דברים ז כ) מעלה מעלה מטה מטה (זס כח טג); ומן הנחץ אמרו בי כל העדה כלם קרשים (נחמיה יז ג) אם היה אומר כי כל העדה קרשים היה מספיק אך שנה כלם לנחץ; וכמהו כל מלכי גוים כלם (ישעיה יד יח) כל בית ישראל כלה (יתחזל כ ט) וכל שריך כלם (ירמיה לו ו), וממה שרכוהו לנחץ אמרו כי כוכבי השמים וכסיליהם (ישעיה יג י) ואין בשמים כי אם כסיל אחר ורבו אותו לנחץ שחברו לו הכוכבים אשר סביבותיו וקרא הכל כסילים כאשר עשו באמרם ואבדו בתי השן (עמוס סוף ג) ולא מצאנו כי אם בית השן אחר עשהו אחאב כאשר נאמר ובית השן אשר כנה (מ"ל כ ז), אך חבר אליו בתי יקרים וקרא הכל בתי השן, וכאשר עשה באמרו ויפל על צואריו (נחמיה לג ד) שקרא מה שיש סביבות הצואר צוארי וקבץ הכל צוארים, וכבר נאמר בלשון אחד בצוארו ילין עז (איוב מט יז) על צוארו (נחמיה מט טג) ובמו זה ושוליו מלאים את ההיכל (ישעיה ו) והגי בניו ובין העי (יהושע

\* „ר"ל שאם נאמר ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל כללך ה"ב מספיק" כנאמר הזה אחר הוא ככל דברים היה כחונ נכ"י והכדלתי אותו מדברי הסחוק, כי לדעתי כחונ זה מעתיק אחד לנאמר. וזהו לדברי פרק הזה ממנו כן סחוק 71—70.

ח יא), וחמשייתיו יסף עליו (ויקרא ה כד) כי הוא כאמרו חמישיתו יוסף עליו (זס ה ט\*) ועוד והנה הנגע עמר בעיניו — ואם בעיניו עמר הנתק (ויקרא יג ה לו) כי הם כמו והנה לא הפך הנגע את עינו (זס יג כה), ובה שלמים (ויקרא ג ח) כי הוא כמו ושלם מריאיכם (עמוס ה כג) איל המלאים (זמות כט לא), ועוד חתתיו לאמר (ז"ג ג יב), נפשינו חתתיכם (יהושע נ י), תחתך יצע רמה (ישעיה יד יא) ועמרנו חתתנו (ז"א יד ט), ואם חתתיה תעמר הבהרת (ויקרא יג כג). וממה שרבו עוד לנחץ אמרו כמוצאי גולה (יחזקאל יז ד) משפטו במוצא גולה כמו ואת מוצאך ואת מוכאך (ז"ג ג כה) ועוד כמבוא עיר מבקעה (יחזקאל כו י) המשפט כמבא עיר כמו כמבוא עם (יחזקאל לג לא) אע"פ שיש בין שני הענינים מעט חלוק ועוד ומהה ממותי חלל (זס כח ח) ועוד למשאות אותו משרשיה (יחזקאל יז ט) קבוצ משאח כפי (תהלים קמט ב), ועוד ליל שמורים הוא (זמות יב מנ) כי יום כפורים הוא (ויקרא כג כח), למשכב דורים (יחזקאל כג יז), כי טובים דריך (ז"ב ח ב), אחן אח דורי (זס ז יג) כי הוא ירדות ואהבה, ועוד כי בן זקנים הוא (כדלצית לו ג) בני הנעורים (תהלים קכז ד) ועוד בחולים ורחמים, אשת זנונים וילדי זנונים (הושע ח). וממה שרבו אחו להגדיל ולרומם אמרם אלהים, אדונים קשה (ישעיה יט), כסף ישיב לבעליו (זמות כז לד), פר בן בקר חמישים (יחזקאל מו ז) רצה חמים והמסרת עליו בקר חמישים לית רכותיה (לעיל דף 157), ולא אמר אלוה עשי (ליוכ לה י) ישמח ישראל בעשיו (תהלים קמט ב), כי בעליך עשיר (ישעיה נד ח). היה הרין שיהיה עושך בלא יור ובצירי תחת השין לולי שרצו בו מה שזכרנו לרומם ולנשא והוא הסברא גם כן כבעליך ודינו להיות בועלך ע"מ גואלך קרוש ישראל. וממה שרבו אחו לכבר ולנשא עוד אמרו אם שוב תשבון אחם ובניכם (מ"א ט ו) ר"ל אחה ובניך כי איננו מדבר כי עם אחר, וכמהו יען אשר עזבני וישתחו — ולא הלכו בררכי — כרוד אביו (מ"א יח לג) היה זה לגדל המלך כאשר הוא נוהג בלשון העברית.

וממה שהוסף לנחץ אמרו וראיתי אני דניאל (י"ב ה) אני לנהץ הכנוי אשר בוראיתי, וכמהו ופניתי אני (קהלת ב), אמרתי אני בלבי (זס) היה כאמרו ופניתי וראיתי אמרתי מבלי אני די, ותקון הענין כאשר אמרתי [בלבין] תרתי בלבי (זס) [ומבלי בלבי היה די כמו שאמרן] קניתי עבדים ושפחות לולא שרצה לנחץ, וכמהו מי יתן מוהי אני תחתך (ז"ב יט), בנינו ובנותינו אנחנו רבים (נחמיה ח ב) כי אמרו אנחנו לנחץ הכנוי אשר בבנינו ובנותינו והוא כנוי המדברים, ואין אנחנו התחלה ורבים הגרחה כאשר הוא סובר מי ששם רבים מענין ולא רבית במחיריהם (תהלים עז יג), וטועה כי אין זה נכון בשמשו כאשר יחבאר זה מספרי ר' יהודה ומספרינו ג"כ, אך הטעה בעלי הסברא הזאת מה שראה מאמר והנה אנחנו ככשים את בנינו ואת בנותינו לעבדים ומאמרו עוד שרדותנו וברמינו אנחנו ערבים, ואין הדבר כן אבל זה ר"ל אמרו בנינו ובנותינו אנחנו רבים הוא מאמר כח מהם היה רישם גדול והיה להם טפול רב והיה אומרים כעה רב

\* וכן כתב נח' הזרע (נלקוטים טן) החכם זל"ל נכ"ס ח"ה) חמישיתיו כלומר חמש כמו וחמשייתו וכיוצא במלותיו כי אינו לרבים חלל נוספת כלל נמלת שחריו גואריו כינוי, אך רז"ל נענין טענה טענה (כ"ק קח) אמרו המורה רמב"ם חמישיתו הכנס בקרן אחד. ויש יוד מוספת כיוצא וזהו מחניך. קדוש, ירעה מתקין, ולא יכנף עוד מוריד, חלל כיוצא מוספת ואין לרבים.

חסרונם אבל אנהנו בנינו רבים לכה ונמכרה קצתם כמזון, הוא אמרם ונקחה רגן ונאכלה ונחיה. וכמו בנינו וכנחנינו אנהנו לנחץ אמרו אשר נשבענו שנינו אנהנו (ע"כ כ טו). וממה שנשחנה בעבור האמצעים הפוסקים לסדר הדברים אמרו והיה המים אשר חקת מן היאור והיו לדם כיבשה (שמות ד ט) שנה והיו בעבור הפסק אשר חקת מן היאור שבא באמצע הסדר לכאר, וכמהו ויאמר אל האיש לבוש הכרים ויאמר (יתקלל י) ועוד בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי (זכריה סוף ח), וכמהו ואין אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנהנו פשטים בגדינו (נחמיה סוף ד) בעבור שארכו הדברים שנה אין אנהנו, וכמהו והיה ערכך הזכר — והיה ערכך (ויקרא כו ג) שנה והיה ערכך בעבור אורך המצוה, ועוד ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב (בראשית לו) שנה ויאמר בעבור שבא באמצע במראות הלילה, וכמהו ועתה אם באמת ובתמים עשיתם — ואם כגמול ידי עשיתם לו (שופטים ט טו) הנה נשלם התנאי והיה ראוי שיוסמך לו החשובה והיא אמרו שם חו באבימלך והחמצעו בין התנאי וחשובתו דברים אחרים והם: אשר נלחם אבי עליכם עד סוף הענין, וכאשר ארכו הדברים שנה התנאי וחברו עם החשובה ואמר: ואם באמת ובתמים עשיתם — שמחו באבימלך; ועוד וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו (דברים יח ו) שנה ובא בעבור אורך המצוה.

וידמה למין הזה כפלם אות העתידות בוגבה ממרחק יידע (מהלל קלח ו) ואלמנה לא ייטיב (ליו כד כח), לכן יליל מואב למה יליל (ישיב יו ז), על נבו ועל מירבא מואב יליל (ס טו ז), ילילו על משכבותם (הושע ז ד) בגרסא בן אשר, אבל בן נפתלי הם גורסים ביוד אחת, והיורין הראשונות בכל המלות האלה נוספות ואלו היו מחסרים אותם היה נשאר יי"ע ע"מ יקד (ישיב י טו) ייטיב ויליל כמו לא ייטיב ה' (ישיב ט יב) היורין לעתידות והנחיים אחריהן פא הפעלים ואלו היו נראות הפאין האלה היו המלות יליל ייטיב ע"מ ישיב כאשר אמר ר' יהודה (ע"כ י"ב דף 45) והיורין הראשונות בלכן יליל כלה יליל ובחבריהם הם נוספות והיורין השניות הן לעתידות, אך הנחיים אשר אחר היורין האלה השניות הם פאי הפעלים ואלו היו היורין השניות פאי הפעלים כאשר חשב ר' יהודה לא היה לנחיים אשר אחריהם טעם, ואלו אמר אומר כי הנחיים האלה נוספים בפעלים האלה היה עליו לשומם נוספים גם כן ביקד יקד וישב ויצא ויטיב והרומה להם וזה מה שאי אפשר לומר, אבל על מואב איליל (ישיב טז לז) הוא מורכב מן יליל ע"מ לא יטיב ה' ומן איליל ע"מ (לא) איטיב (בראשית לז יג) בלומר אפעיל והוא מספר ביליל ע"מ לא יטיב ה' על אשר מספר עליו באמרו אל אנשי קיר חרש יהגה, וכן אמרו ומשבר רוח תילילו (ישיב סה יד) מורכב מן ילילו ע"מ יפעילו ומן תילילו ע"מ הפעילו וזה מכלל מה שנעלם מר' יהודה. וממה שרומה למה שאנחנו בו מצד ההרכבה אמרו תאכלהו אש לא נפח (ליו כ כו) כי הוא אצלי מורכב מן אכלהו צווי לאש ומן תאכלהו ספור עליה וזכרו האש בצווי הזה בלשון זכר כאשר זכרוהו בלשון זכר באמרו עליה לא נפח וכיצא מחשבון (ישיב טז טז\*). והצווי הזה יוצא מוצא הקריאה עליו כאשר יצא

(\*) ונעמורה שם ג' סנירין יללח. ועל תאכלהו דלה ס' סהרנכס חות ת.

מוצא הקריאה עליהם גם כן תִּדְּרִי כֻלָּם (תהלים סג ד) בגרסה בן אשר אשר קוראים אותו מקבץ הרש<sup>1</sup>), וממה שיצא מוצא הקריאה גם כן מהפעלים העתידים אמרו חבאחה לראש יוסף (דברים לג יו<sup>2</sup>). ומשער יילל אמרו ילי<sup>3</sup> בגדלו (יתקלל לו) בהראות השתי יורין וזה בגרסה בן אשר כי הויד הראשונה נוספה על ויף, ובהראות הויד האחת בלבד בגרסה בן נפתלי, ומשקל ויף על הגירסא הזאת ר"ל בן נפתלי יִשָּׁף ישמעאל (ירמיה טו י) יִשָּׁף בסחר לבי (פיוז לא מ) הויד לעתידות והנה אתריו פא הפעל והוא במקום השין מן יִשָּׁף, אלה דברי ר' יהודה (נצט יפה דף 116) והוא הנכון והויד הראשונה אם כן בגרסה בן אשר נוספה; אבל יהי אור (נרמזית ח) יחי המלך (ע"נ, טו) והרומה להם היה הדין שיהיו על משקל אל יִשָּׁף אל דרכיה (עזלי ז) יִשָּׁף מן הוין (נרמזית ט), ויפת בסחר לבי, וזכר עליהם נח ההא עם נח הויד והראותה והרפו הויד והניעו ההא בשבר בעבור שהיא אצל הויד ולהורות עליה בעבור העלמה כי השבר מן הויד, ומפני שהמבטא כהא הנחה והויד הרפה אחריה נמנע, אך יוד העתידות שנו אותה, כי אם היו משאירים אותה על חנועחה היה מתחדש בינה ובין פא הפעל והוא ההא נח רפה והיה מתדרמה לפעלים המחסרים אשר ישימו חמורה חסרונם כמו יכל בשרי מראי (פיוז לג כח) והרומה לו, והמין הוה ר"ל אל ישט, וישב ישמעאל אין חמורה מחסרונן; וכאשר הונעה הא ידי בשבר ראוי להגיע יוד העתידות בשבא המוחל בה לבחור מן ההרמות הוה; ולא יראו מן ההרמות הוה בהעמדה באמרו אמר יִהִי (תהלים לג ט) מן הוה אמר יִהִי (פיוז ג לו) וזולתם כי דבריהם נוהגים בזולת ההעמדה על השבא המוחל בה ונודע מזה כי הוא הוא.

אמר אבואל ולד כבר הקימותי בשער הוה ובשער אשר לפניו והוא שער החסרון מה שיערתי בספר ההכלמה לבארו בחבור הוה מרעח העבריים בהיחברך כסא הווח (תהלים לד כ) ובתאכלהו אש לא נפת וביתו אור יחי המלך. ודע כי פועל העבריים בכפלים יוד העתידות במלות האלה אשר קדם זכרם רומה לפעל הערב בכפלים אלף אִפְעַל המונעת באמרם אראק ואהאראקה ולולי שנצא מעניינו הייתי מבאר איכות זה. ויחבר אל השער הוה אמרם כי דרשנו את ה' אלהינו דרשנו וינח לנו (דכ"ד יד ו) דרשנו השני אין לו טעם; קול צפיק נשאו קול (ישעיה נב ח) הקול הראשון אין לו טעם; גם אנחנו גם אחת גם טפנו (נרמזית טג ט) גם הראשון אין לו טעם, וכמהו גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע (עס מד יו), ויעל עמו גם רכב גם פרשים (עס נ ט), ושמחי לך מקום אשר ינוס שמה (עמות כח יג) בהפלת אשר כי אין לו טעם בפרוש ובחרגום, וכמהו ועשו אנשי עירו — אשר הישבים בעירו (מ"א יח כח), וכי יפחה איש בחולה אשר לא ארשה (עמות ככ טו), ויקראו בשמות את שמות הערים אשר בנו (נמדנד לכ לח), איך לא עזבה עיר תהלת (ירמיה מט כה) בהוספת לא וכמהו כי עזה צעדי חספור לא חשומר על חטאתי (פיוז יד) אמרו לא אין לא טעם בענין; מי יגיד לי או מה יענך אביך קשה (ע"כ כ י) בחוספת או וענינו מי יגידה לי מה שיענך אביך בו מן הקשות בעניני, וענה אותו והונחן כה יעשה ה' ליהונתן וכה יסיף כי ייטב אל אבי הרעה עליך, בחוספת אל גם כן בחוספתו באמרו ויתן צמרתו אל בין

<sup>1</sup> דלקריאת כן נפתלי תִּדְּרִי נפתחת כריז ועולא הקריאה על הכז.

<sup>2</sup> וכוז לוי על דרך התמלה כללו חמר כוז לרמז יוסף וכל זר ע"מ תפעלמה לזכר, כ"כ ר' יסודה ערש כוז.

עבוחים (יחזקאל לא) ובאין לחם חל אל חתח ידי (ז"ל כל ה), והטעם אם יטיב אבי רעתך; עד אשר עד כה (יחזקאל יד) עד הראשון אין לו טעם ובמקרא מזה הרבה מאד, אבל אנחנו זוכרים מכל ענין קצת שיורה על מה שלא נזכר. ודע כי ממנהג העבריים ושומושיהם שיוסיפו לי ולו ולכם על דרך הנחץ בדברים, ומזה אמרם אלה לי אל הגדולים (ירמיה ה), וילך לו אל ארצו (זמנו יח כז), וגם לו מפני חרב (ישעיה לא ח), אכל יטעם לו (ליוני יב) חלף הלך לו (ז"ל כ יא), קמו ועברו לכם (דנריס יג), קחו לכם מלא חפניכם (זמנו ט), וכבר נאמר כענין הזה וירא ויקם וילך אל נפשו (מ"ל יג ג), חרל לך למה יכרך (דנ"כ כס יו) לך לך מארצך, קח לך סמים (זמנו ל כג) סור לך מאחרי (ז"ל כ כב). ומזה שהוסיפו בו אמרם ממנו וממני וממנה, והוא שהשם המכנה מכל אחד מהם הוא ר' ה ומשפט הדבור אם כן להיות מנו ברגשות הנון או מנהו בהספת ההא כאשר נאמר שמץ מנהו (ליוני ד יב) ומני באחד המדבר כאשר נאמר שעו מני (ישעיה כב ד) גברו מני (תהלים סה ד) ולא מני (ישעיה ל) והיא ההקשה בנקבה אשר איננה במעמד ר"ל שייאמר מנה, ובקהל אשר אינם במעמד גם כן ר"ל שייאמר מנם, אך דברו בו בחוספת ההא ואמרו ומנוס אבד מנהם<sup>(1)</sup> (ליוני יא כ) והשאירו הרגשות אשר היחה חייבה במנם אלו היו מדברים בו ואין בדבור בו אצלי מחאה<sup>(2)</sup>, אבל רגשות הנון מאויבים מנהו היא בעבור ההעמדה, ואמרם אם כן ממנו וממני וממנה איננו כי אם על שנות מן. וכבר הוסיפו מן עוד באמרם ולפני מזה אלישיב הבקן (נחמיה יג ד) ואפשר שיהיה מהפך מן ומלפני זה; וכמו זה אמרם מימי הירדן (יחזקאל ד ז) מימי מצרים (זמנו ח נ) כי השם הבלתי סמוך הוא פ"ם וכאשר יסמך נאמר פ"י הירדן ואמרם אם כן מימי הירדן מימי מצרים הוא כפול. ודע כי היוד והמם במים סימן הקבוץ כאשר הוא בעצלתים ימך המקרה (קהלפ י יח) אשר הוא קבוץ עצלה חפיל תרדמה (עזלי יז טו) כי אין טעם להיותו לשון משנה (לעיל שער כד) וכמזה לקהנו לנו קרנים (עזנוס ו יג), אח כל לחוחים (יחזקאל כו ה) אע"פ שיש בלחוחים שני סמנים לקבוץ ר"ל ותיים, כי אין במים אם כן אחר סימן הקבוץ אות שרשית זולתי המם, וכן הדברים אשר לא יתכן להיות המם שם מאות אחת מכלהי השמות הנסתרים והכנויים הנדבקים ומן הראוי א"כ לחשוב באחד ממנו הנפרד המחשבי מס יוד — מ י — עד שיהיה השם המחשבי הנפרד על משקל שי ר"ל יובל שי (תהלים עו יב), מלך העי (יחזקאל ח) והיחה ההקשה אלו היה מדברים בקבוץ הזה על השלמות שיהיה על רמיון שמים (ר"ל פ"ם) כי אחרי אמרי גם כן בשמים הוא כאמרי במים ר"ל שהוא קבוץ<sup>(3)</sup> לא דברו באחד ממנו, וההקשה

<sup>(1)</sup> „ונבפרי דוקאנו (ז"ל דוקני) שהגיעו לידנו הוא רפח נון" כן כתוב בגליון כב".

<sup>(2)</sup> ז"ל ואין נדנור בו טהא.

<sup>(3)</sup> כדעת המחבר היא סגרת רוב המדקדקים החדשים כי שמים ומים פנים שניות, ולכן כן דעת האפדי וז"ל: ולפי שכל הנאים על דמיונם נכתבו יורו על השניות ידים ורגלים עינים ואזנים, שנים, להיותם שתי שורות, מתינים, ערבים, להיותם שני ערבים ניות השמע וניות אזור, וכן דרכים, והעד כמו שאמר הרמב"ם ונעקש דרכים יפול בנחת, להכריס לחוק האזור בזמן ההוא להיות השמע נחבליה נכסו וסבבו והוא אז בללו הוא כפול (הרמב"ם פ' נה) וכן רחוי שאמר בללו שהיה שם כולם יורו על השניות, אטעם מים ככר אטר בו הרמב"ם להיות השם כולם מורכבים עתהמנונים שם מים כהריות ומאחליונות שם מי המער. וזעללתיים אם אומר שורה על השניות מלד כי התמוטטות

באחד שם ע"מ יד וירימ, וכאשר היחה אחת מאותיות מים המהשבי מאותיות הרפיות כבר עליהם להגיעה בקבוצ כהנעת מם שמים והרפיה והפיליה. וכבר התבאר כי מימי הירדן כפול וכי מי הירדן בלתי כפול וכי מים חסר, ושמשו בכפל ובהנחתו במים בסמכו אל השמות הנראים כאשר אהה רואה שהם אומרים מימי הירדן ומי הירדן<sup>2</sup>), אבל בסמכו אל הכנוים לא הניחוהו מבלי כפל כל עקר, כי אלו לא היו כופלים אותו היה מתקלקל בסמכו אל בנוי המדבר וכנוי אשר איננו במעמד וכנוי המדובר בו באכזר סימן הקבוצ מהם, אמרו ולקחתי את לחמי ואת מימי (ז"ל כה יא), ונתן מימיו (נמדנר כ ח), ואם מימך נשחה (סס כ יט), מימינו בכסף שחינו (ליכס ה ד), כל מקוה מימיהם (שמות ז יט), ולא יכון שנסבור שהם הזאת השנית בכל אחת מהמלות האל היא מם ומים בכסף חתן לי (דנריס נ בת) וכי הירדן אחריהם סימן הקבוצ גם כן, כי כמו זה לא יקרה כי אם בקבוצ הנקבות כמו ושנותיך לא יתמו (תהלים קכ בת) ובין רוחינו (יכושע ככ כז), לדרתיכם, והדומה לו, ועוד כי כמו המם הזאת אשר היא לקבוצ לא תשאר בהסמך השמות אשר היא בהם אל הכנוים כאשר אהה רואה שהם אומרים בסמך בנים בני יצאני (ירמיה י ב), בניך ובנותיך (דנריס כח לב) בנינו ובנותינו (ירמיה לה ה) בלי מם וכן מה שדומה לו; ודומה לוה הבנסחם קצת מלות הטעם על קצתם לנחץ, וזה כהכנס הלמד על הבית בכי לבעבור (שמות כ ב) וכהכנסה על מן בלמן היום הוסרה (סס ט יח), למן עולם ועד עולם (ירמיה ז ז), למיום סור אפרים (ישעיה ז יז), למן עשרים שנה (דכ"ז כז כג), ולמקצת הימים (דניאל ח יח) אע"פ שהלמד הגה להחלחל זמן. ויותר נפלא מזה הכנסתם הלמד זמן על הבית והן שלשון להחלחל באמרם כי למבראשונה (דכ"ט טו יג), ונפתחה המם ואם הוא משפטה למן כהפתח מם הלכו מחמאת פיו (תהלים נה כב) שעקרו מן חמאת והיה המשפט שיהיה חחחיה צרי (ראה לעיל דף 19); וחמאת קבוצ חמאה ורשב (ישעיה ז טו) ע"מ חרפה וחרפות. וכבר נאמר ומקצתם יעמדו (דניאל ח ה) ומקצת ימים (סס ח טו) בלא למד, ובהפך זה הכניסו מן על הלמד במלמעלה ומלמטה מלפנים מלפניו ולחיצונו,

והשכל התקרה ונעוכה יסובב עם לחולשתה בעצמה לו לחולשת הכתלים אשר היו נסבבת עליהם ות"כ העללה מחזק התקרה והעללה מחזק הכתלים שתי אלה סבה אל כפילתה, חמנס הבית ידלוק והוא טפסוף המטר מהגג מלד העללה בתקון הגג ושעונו כדלוי וזאת העללה קרף שפלות ידים נחמת ר"ל שהידים נשכל יסכן, ולקחנו לנו קרנים להיותם שנים נכל בעלי קרנים אם לא מה שסופר מלמד הכ"ח, חמנס לחתים להיות האמה נעלה שני לרדים וכל לך מורכב ומחובר מלוחות רבות ע"כ קרף הדבוי הזה נסם הצניות ולזה אמר לחתים שגורה על הדבוי והצניות יחד כי לחות רבוי אחד והיוד והמם לזה הדבוי שהוא נסבי לרדים. ושמים יורו על הצניות נ"ב כי מלת שם תורה על העוקם הקיים חמטר דמי ומי שהוא שם כשהוא בעקום מוגבל וקיים כי למי שהוא מתנועע לא יעמד שהוא שם אחר שהעוקם נלתי רעוז אליו וקיים ולפי שכן נגלגל חלק ידקדק בו שהוא שם להיותו מתנועה תמידית ופי קטבי מתנועה הומית לכד קיימים ואפשר שירצו אליהם ויעמד שם שם, הסג מפני זה נקרא שנים העורה על הצניות להיות מתנועה על שני אלו הקטבים הקיימים.

<sup>2</sup> בגאון רבינו סעדיה ז"ל אמר כי יס הפרש בין מי ובין מימי כי לאון מימי נזכר על המים הראוים לשמות ולשון מי על שאינם ראוים לשמה ועליון נזכר שאינם הכתוב את שאינם מימי ומי לפי שזכרון היו קלט מימיו ראוים לשמה וקלט שלא היו ראוים (כח"י פ' ואלה).

מלמעלה החרם (זכטיס ח יג), ונכנסה עוד על על בויעל מעל ליונה (ד י). וכבר נכנסה הכף על הלמד בכל עמח שבא (קהלת ה טו) כי המשפט במלה הזאת שחיהיה כמו לעמח המסגרה (זעזע כה כג) והכניסו הכף על הלמד והפרידו מלה בפני עצמה כאשר עשו בשל אשר יעמול האדם (קהלת ח יז) כאשר אבאר אותו בכלל מלות יוצאות חוץ להקשה (זער ל); ויתכן שיהיה עמח מלה בפני עצמה ושיהיה כל גם כן מלה בפני עצמו בלתי נפרדה מזולתה, ודומה זה הוספחם מן כואון — מבלעדי (זעזע עה כח) מבלעדי מובח ה' (יחזקע כג יט) ובוהוא ישוב ממלי (נמדנר כג ה), ונכנסה הלמד עוד חוספת בוואלכה לנגדך (נרזזית לג יג) לנגד הבונים (נחמיס ג לו), ונכנסה לחוספת עוד במתחת לבית אל (נרזזית לח ה), אל מחוץ למחנה (ויקרא ד יג), אל מנגב למעלה עקרבים (יחזקע טו ג). כי לא תמנו (זיכה ג כג) הגון נוספת וכאלו הוא תמורת הכפל הנבלע בסופו תמו, וכמרו אצלי אלא שהוא פעל מתעבר אמרו תמנו חפש מחופש, (תהלים מד ז) משפטו גם כן תמו ובאור התעברו ובאור הטעם בו הוא שאמר אמר הנביא על הרשעים: יחפשו עלות תמנו חפש מחפשו תרגומו יחפשו על העולות ויחקרו עליהם והם משלימים וגומרים החפש ההוא המחפש כלומר שהם עושים העולות אשר מחפשים עליהם ואחר כן אמר מגדיל לעולות ההן וקרוב איש ולב עמק כלומר כי עצותם ברע רחוקות ומחשבותם בו עמקות ר"ל שהם מרחיקים במחשבה ברע ויגיע בו עד תכלית ואחרי כן עושים מה שהגידו להם עצותם במחשבותם. וכבר הוסיפו היוד על מן במני אפרים — מני מכיר (זופטיס ס יד), מני דרך — מני ארח (זעזע ל יא). —

ויתחבר אל השער הזה מה שמביאים מן השמות הנראים במקומות אשר יאות כנוים בהם וכאילו היא חוספת ברבור, ועושים זה והדומה לו מהפצם לבאור, וזה כאמרו וראה הכהן את הנגע והסגיר את הנגע שבעת ימים (ויקרא יג נ) ואילו היה מכנה ואמר והסגירו היה מספיק, וכמרו וראה את הנגע — כי פשה הנגע (זעזע יג מז) ואילו היה מכנה היה נכון, וכמרו ולקח הכהן מלג השמן ויצק על כף הכהן (זעזע יד טו) ואלו היה אומר על כפו היה מספיק, וכמרו וצוה הכהן — כטרם יבא הכהן לראות את (הבית) [הנגע] ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית (זעזע יד לו) ואלו היו משמשין בו בכנוי היה על הרמיון הזה וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא לראותו ולא יטמא כל אשר בו ואחר כן יבא לראותו, אבל בחרו הנה בענינים האלה הבאור והראות על הכנוי, וכמו זה עוד אמרו והקריב אהרן את פר החטאת ושחט את פר החטאת (זעזע יו יא) ואלו היה מכנה היה אומר ושחטו בלבר, ובמלים האלה מוקדם ומאוחר ושיעורו והקריב אהרן — ושחטו וכפר בעדו ובעד ביתו; ועתה חי ה' וחי נפשך אשר מנעך ה' (ז"ל כה כו) ואלו היה מכנה ה' השני היה נכון, אך בעבור שבא באמצע הדברים וחי נפשך התרחק הפעל ר"ל אשר מנעך והיה התראות יותר טוב, ובוה אני מעליל הראות את פר החטאת ר"ל בעבור שבא באמצע הדברים: וכפר בעדו וג' התרחק ושחט והיה התראות יותר מבואר, וזה כדבריהם הרבה מאוד, אפס כי הכנוי והקצור רב יותר, ובמו זה אמרו ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים כרחבתה (מכריס ח ס) אלו היה מכנה ואמר משחקים כם היה נכון. וממה שהוסיף לנחץ ולצחות אמרו מי פעל ועשה (זעזע טז ד) אין כאמרו ועשה מן הטעם יותר טובה

שיש באמרו פעל אבל הוא צחות, וכמהו אמרו בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (שס טג ז) אין ביצרתיו ולא בעשיתיו יותר ממה שבכראתיו מן השעם, ודומה לוה בחרתיך ולא מאסתריך (שס טז ט) וכי בכת אמרו בחרתיך היוב ולא מאסתריך, אבל הוסף במדבר לצחות ונחץ, וכן הקש על כל מה שיבא לידך מהדומה לו; ואם יאמר אומר אם לא יהיה בעשה זולת ענין פעל ולא יהיה גם כן ביצרתיו אף עשיתיו זולת ענין בראתיו למה לא היה הקצור יותר ראוי? נאמר לו כי הבאר במלאכה המליצה יותר צח ומהקן ולקצור גם כן מקומו מן הצחות.

וממה שהוסף בכונה והסכמה הוספתם היור בקבוצ אשר בול כאשר סומכים אותן אל הכנוים בכמו בנות ואהות ושנות וחטאת ורמות ותעבות ונאצות כי כאשר יסמכו בנות אל כנוי המדבר בו הזכר יאמרו בנותיך בחוספת יור על סימן הקבוצ ר"ל על הולד וכאלו קבצו הקבוצ כאשר קבצו שני סמנים לקבוצ בעל כל לחתים (יחזקאל כו ה), רבוחים שנאן (תהלים ס ח) וזולתו, וכבר בארנו הפנים בהיות רבוחים קבוצ הקבוצ בשערו מאות הרש מספר השרשים. ונאמר בדבר עם הנקבה האחת בנותיך בשרה (יחזקאל כו ח) ובדבר עם הקהל בנותיכס, ובספר על האחד הזכר ויאמר אל בנותיכס (שמות כ כ), ובספר על הנקבה האחת בנותיכה (נמונר כז), אשר סביכתייה (נחלשית כז טז), ובספר על אשר אינם במעמד כשריה כנוים הם בנותיהם, אך כאשר יהיה מס כלבר לא חוסף בו היור כאשר נאמר לדורותם, מובחותם, מצבותם, וחלכו במעצותם (מיכה סוף ו), ונאמר ושנותיך לא יהמו (תהלים קכ), ותקריבי ימין וחבואי עד שנותיך (יחזקאל כז ד), ובענן חטאתיך (ישעיה מד כב), ונחצו רמותיך (יחזקאל יו טז), בקחתך את אחותיך (שס יו טז), אפס כי אחותיך חסר הלמד אך על השלמות הוא אחיותיך כאשר נאמר ואח אחיותי (יהושע נ יג), לשלש אחיותיהם (מינח ד), על זה נהג השער בדבריהם, והמשפט נפול היור כאשר נאמר ושאי כלמתך בצדקתך אחיותך (יחזקאל יו כב), על החם, ונאמר אשר פללה לאחותך (שס) על החסרון, ועוד והפלא ה' את מכותך (דברים כח נט) ולא נאמר מכותיך על המנהג, שיש מלה שבאה על העקר וחצא מהמנהג שהוסף בדבור, מה שהבארה הוספתו מן האחיות במלות אשר הם נוספות בהן בזכרנו אחותם התוספות, וממה שהוא מוסף עוד נחית התמורה והאחיות הכפולות בפעלים העלולי העין והאחיות הכפולות הרגושות בעבור ההעמדה, וכל זה יהבאר מספר אחיות הרפיון וספר אחיות הכפל ומספרנו בהשגה וספרנו זה.

## שער כז.

### ממה שנושנה לצרך או דומה לצרך.

יש ששונים המלה בקצת המקומות בעבור הצורך כי לא ישלם הענין כי אם בהשנות ההוא וזה כאמרו ויהי בדברה אל יוסף יום יום (נחלשית לו י); ואותו יום יום ידרשון (ישעיה נב ז), לא היה אפשר לעמוד בלתי ההשנות הזה להקמת הענין יום אחר יום כלומר בכל יום, וכמהו בבקר בבקר (שמות לו ז) כלומר בכל בקר, ועוד ביום השבת ביום השבת (ויקרא כד ח) שנה שנה (דברים יג כב), ואפשר שיוסיפו בית ויאמרו שנה בשנה (ויקרא כה ג) וזהיה הבית כענין ה' כלשון



הערב כאמרם סנה פסנה בלומר שנה אחרי שנה, ויש שיוכלו לעמוד בלתי  
ההשנות הוה בקצת המקומות כאשר נאמר דינו לבקר משפט (ימייה כל יו) והטעם  
בכל בקר, ועוד ועלות לבקר ולערב (עזרל ג ג), וקרוב מזה אמרו אלף למטה  
אלף למטה (נמדנר לא ד) הטעם אלף מכל מטה, ובכר עמדו מבלי ההשנות  
הוה בקצת המקומות כאשר אמרו (עס) וימסרו — אלף למטה וישלח אחם משה  
אלף למטה; וכן השער הוה חמשת חמשת שקלים (עס ג טו), איש אחד איש  
אחד למטה אבתי (עס יג נ). ודומה לזה אמרו איש איש על עברתו (עס סוף ד)  
כלומר כל איש, ואפשר שיסמך על האחד ולא ישנה כאשר נאמר איש שם לבית  
אבם (עמות יו ד) ונאמר גם בן איש איש אשר יקלל (ויקרא כ ט) הענין איוה  
שירה, ובמרו איש איש מורע אהרן (עס כז ד) ואפשר שלא ישנו בענין הוה  
כאשר אמר ואיש אשר ישב, ואיש אשר ינאף (ויקרא כ) וקרוב מזה המנהג  
אמרם חלק בחלק (דברים יח ט). ר"ל חלקים שוים, ובמרו בר בכר יהיה  
(עמות, ל לז<sup>1</sup>) ובהפך זה אמרו לא יהיה לך כביסך אבן ואבן (דברים כה יג)  
בלומר אבנים שונות זו מזו, ובמרו לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה (עס),  
ועוד בלב ולב ידברו (תהלים יג ג); ודומה לזה אמרו בני ובין בני ישראל (עמות  
לא יו) ענין מלה הזאת המצוע בין שני דברים או בין יותר משני דברים ולא  
חבא לעולם כי אם שנויה (ר"ל כפול) כאשר אחת רואה או מקובצה כאשר  
יתחבר אליה כנוי או חבא נפרדת ויקבץ מה שיתחבר אליה מהשמות הנראים  
או ידברו בו בלשון משנה; ובאה שנויה כאשר אמרנו בני ובין בני ישראל,  
בין האור ובין החשך (נחלית ז ד), ביני וביניכם ובין כל נפש חיה (עס ט טו),  
אך באה מקובצה באמרו ה' יהיה שמע בינוחינו (זפטיס יח י), בי המליץ  
בינכם (נחלית מז כג), ובא [נפרדת ויקבץ] מה שהתחבר לה מן השמות  
הנראים באמרו שמע בין אחיכם (דברים ז יו), בין הגורים (נחלית טו יז), ובין  
דרוחינו (יחזקאל כז כז), אבל בלשון משנה מכין שני הכרובים (עמות כה כז),  
וויכחו בין שנינו (נחלית לא לו). ויש שמשמים העבריים הלמד במקום בין  
השני השנוי ויעמד במקומו ויספיק בלעדיו כאשר נאמר והברלחם בין הבהמה  
הטהרה לט מאה (ויקרא כ כה) בענין ובין הטמאה, ובין העוף הטמאה לט הר  
(עס) בענין ובין הטהר, ועוד בין טוב לרע (עס כז לג), בין דם לדם בין דין לדין בין נגע  
לנגע (דברים יז ט), בין קדש לחל (יחזקאל כז כז); ואפשר שיעטיפו המלה (ר"ל עס ולו  
העטוף) אשר בה הלמד כאשר יעטיפו בין השנוי באמרו ביני ובין בני ישראל נאמר  
בין האולם ולמזבח (יחזקאל יז) באלו אמר בין האולם ובין המזבח (ואלו אמר בין האולם  
למזבח) כאשר נאמר בין הבהמה הטהרה לטמאה היה נכון. ובכר טעה המשורר<sup>2</sup>  
ז"ל (לעיל דף 119) בהביאו בין בלתי שנויה ולא מומרת בלמד כאשר אמר המשורר

<sup>1</sup> ויסיח פרוש טעקל אל זה כעקל אל זה כפרש"י אחד נאחד יהיו זה כמות זה, חלל פס יסיח  
פרוש כל אחד ואחד יקלל לבדו כמו שפי' הרש"ע והפרדון אין זה הספק מן חלל ופס.  
<sup>2</sup> כעדקת ר"י בן נלסם נספרו על האותיות הענינים אשר רוב דבריו נלקחים מדברי  
המחבר הכיח נאות בין, "וטעה אחד עגולי השנים שדורנו שלא הכפיל בין ואמר  
נקדוש שחיבר ורקייע ברקיע לכין חרם ולדעתו וזכר האמת שחבר בין חרם ובין  
חלמנו או נלמד בין חרם לאדעתו". וכבר שדורו פוסק ר' יצחק בן גיאות, כי כתב  
נמלס שם וכבר טעה המחבר שפירש ס' קהלת וכו' מלכני דורנו, והמחבר דעניננו  
כניח ראיות נדורות כי המפרש כזה הוא ריב"ג (נעמכח עתי של גייגר ח"ג 407).

באחותכם הרמיתם חברי עמד רגע נשמות תוך פגרים

ובינותן ורעותן אדמות ומדברות וציות ויערים

ר"ל ובינותן ובין רעותן וכאשר לא נחקן לו במשקל הפיל בין וטעה, ואלו היה יודע היה אומר ובינותן לרעותן ויבא לו המשקל נכון וישלם הדבור והענין. — אכן מאמר הכתוב כי אם עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם (ישעי' נט) הלמד הוואה היא במקום ואו העטוף באלו אמר ובין אלהיכם, וכבר בארנו זה בכאור טעמי אותיות החוספות וחברנו לו שם בני ישוע לקרמיאל (נחמיה ז מג) וזולתו (לעיל דף 16)

## ש ע ר כ ה •

### ממה שנאמר במלה והחפץ בה זולתה.

יש שמכאיו מלה מן המלה והחפץ בה זולתה ומכשירים את זה בעבור החקבן משחי מלות בסוג או במין או באיכות או בזולת זה מן הדברים, ויש שיפול הדבר במקום הדבר אע"פ שאינו מתקבץ עמו במאומה וזה בעבור דעת שיש להם בזה זולת מה שזכרנו כאשר יבקש ימצא. מזה אמרו לעם נכרי לא ימשל למכרה (שמות כח ח) והחפץ לאיש<sup>(1)</sup>, והיה נכון בעבור כי העם אישים, ובעבור הרמיון במין הזה נאמר גם כן הגוי גם צדיק (נחמיה כ ד<sup>2</sup>), ונאמר ולקחתי את לחמי ואת מימי (ל"ח כה יח) והקרוב בעיני שרצה בו את ייג, כי רחוק הוא מהדעת שיהיה האדם כילי במים או שיוכרהו<sup>(3)</sup>, ויתכן זה בעבור הדמותם במין המשקה, ואין מאמר עבדיה ואכלכלם לחם ומים (מ"א יח ג) מהייב לסתר דברינו שהמים לא יהיה אדם כילי בהם ולא יזכרם, כי מאמרו היה בעבור טעוט המים בעת ההיא כאשר אמרו רבותינו ז"ל בזה למה הוזכר המים מפני שהיתה מציאותו קשה בימים ההם בלחם (ירושלמי פאה דף כ). המריקים מעליהם הזהב (זכריה ד יג) ר"ל השמן<sup>(4)</sup> ושניהם תחת איכות הזכות והנקיון; ומהרחתם מכל עונם אשר חטאו לי (ירמיה לג ח) במקום אשר עוו לי, כי העון והחטא תחת מין אחד הוא המרי והיציאה מן העבודה, ועוד וסלחתי לכל עונותיהם אשר חטאו לי ואשר פשעו בי (סע), ועוד והצילו גוול מיד עשוק (סס כג ג), ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש (שמות לג כ) במקום ויתך כי הוזהב איננו נשרף

<sup>(1)</sup> על זה הציג הראש"ע וזמר אמר הגאון וג' וזה לא יתכן שיאמר על היחיד בלחם הלאומות כי נכון הוא שיאמר ויחלל ישראל כי הוא שם המין הכולל וגו', ודעתו כי זה הפסוק על האז ידבר עלה יוכל למכרה לעם אחת זולת לבני ישראל וכ"כ הפסדי וכאסף וזמר ונאמרו לא ימשל ירמיו למי שיש לו מעטלה בעבירותה לישראל וזוהא האב, ונכון הוא כי אין ראיה לאדון למכרה לאדם אחר והיה זה קנלה חללם ומטבוכ לזכ ככתוב.

<sup>(2)</sup> וכתב הראש"ע בגוי גם לדיק, נעד כפשו ובינו ומעלכתו וכן כתוב כי בלחם עלי ועל מעלכתי וגו' ואל תשטע אל דברי חולס החולס המעלתיך טלה בעלה שפי' בגוי חס. <sup>(3)</sup> חיינו רחוק, כי המים יקדים במדבר כ"כ רד"ק, וכן אמרו ישראל למלך אדום ולם מיטיף נחתה ונחתי מכרם.

<sup>(4)</sup> ומנחם פתר (ערך גל) דך ולא וטבוח כזה וליכנו זהכ כעשעשו וכעשו כום זהכ ככל ביד ה'. והאפדי אשר ראה בערלה הנבואה שהיו מריקים מעליהם הזהב והיה משל ודמיון לשמן.

אך הוא נחל<sup>1</sup>) ונאמר זה בעבור שמעשה האש במה שישרף ובמה שיתך אחד. ויטחן עד אשר דק (ס) במקום ויכת כי הוהב לא יטחן אך יכת כאשר נאמר ואכת אותו טחון (דברים ט כז) והתקבצו חחת דקות החלקים; והביא את אשמו (ויקרא כז) במקום קרבנו וקראוהו אשם מפני שמכפרים בו האשם, וכמהו ואשמים איל צאן על אשמתם (עזרא י יט), וכמהו וכתה פסח לה' אלהיך צאן ובקר (דברים יו ז) קרא הצאן והבקר הנשחטים בפסח פסח כאשר קראם גם כן חג באמרו אסרו חג בעבותים (תהלים קיח כג), חגים ינקפו (ישעיה כט); וטמא ראש נזרו (נמנר ו ט) במקום שער ראשו כי הוא בראש, וכמהו הורידו לארץ ראשן (איכה נ י) כלומר שערן, אבל אמרו ולקח את שער ראש נזרו (נמנר ו יח) המשפט בו שער ראשו ואמרו ראש אין לו טעם; אשר יצא ממעיך (נמנר טו ד) במקום מחלצ'ך, ואחם החרישון (שמות יד יד) במקום העמרון<sup>2</sup>) כאשר נאמר דמו עד הגיענו אליכם (ע"ל יד טו) במקום עמר, ועוד וידם השמש (יהושע י יג) במקום ויעמר. עובות ערי ערער (ישעיה יו ז) לא רצה ערער עצמה אבל רצה רמשק וקרא אותה ערער להודיע כי ענינה יגיע אל אחרית רעה עד שתהיה כערער<sup>3</sup>) המתבודדת מן הישוב במדבר כאשר נאמר וזהיה כערער במדבר (ישיה מו ו) כלומר זהיה הערים האלה נשמות ועובות הם וכל סביבותיהם עד אשר תהינה כמו ערוער, ואל הרעה הואת כון בכאן באמרו עובות ערי ערער כלומר שרמשק היה ערער, והראיה על ברור סברא הואת כי ערער איננה מערי רמשק אבל הוא מערי מואב כאשר נאמר למואב אל דרך עמדי וצפי יושבת ערוער (ישיה מו יט). — גם זרע יעקב ודוד עברי אמאס (ס לנ כו) במקום אהרן, מפני שלא יתכן שרצה בו יעקב כפשוטו מפני שרוד מורע יעקב, וזה מקום שני אישים לא יפול אחד מהם תחת האחר כמו אהרן ודוד נופל תחת יעקב, והחפץ בו גם כן זרע אהרן ודוד עברי, ומה שנאמר קדם זה עוזר הסברא

<sup>1</sup>) „ואין לומר כי יש דבר שישם בלש עם הזהב ומיד ישרף ויהיה שחור ולעולם לא ישוב זהב" כ"כ הראשון והאחר, ואין זה אמת כידוע מחכמת הנבלת המתכות, ואמת המתכות היא המלאה חדשה על ידי יסוד הכוח הנקלה אקסידנציוס מעורב עם יסוד הכוח הנקלה הידרוגנציוס וע"י שניהן יולדה שלהבת אל אשר תשרף כל המתכות היותר קשים ולא ישוב עוד למהותן ועוד תתחולות אחרות אשר לא מודעו במדבר, ולענין לא ישרפו רק יתבו ואם נשתנו לזרען וגו' בתערוכות שונות עוד ישוב לקדמתן בתערוכות אחרות ואין זה שריפה.

<sup>2</sup>) הסך וילעקו בני ישראל כ"כ הראשון.

<sup>3</sup>) וכן תרגם רס"ג הכינוי געזעניאוס ותתך קראתה מתל ערוער, ואין זה דעת רד"ק ודבריו בדברי האפדי וז"ל והתבנים ז"ל הכינו טעמו ערער טעם אטרו (נמנר ש"ח ו) טעמו דמשק וטכריו נטרער וג', ובת על נירור סברתו כי ערער אינה מערי דמשק אבל הוא מערי מואב, ואני חושב כי מלאכו ערער לכני עמון כמו אשמו ויבס מערער ועד כולך מניח (אופנים יח ג) ואמר וחלי ארץ בני עמון עד שרוער אשר על פני רכס (יהושע יג כה), ומלאכו ערער לכני ג' כמו אשמו ויבס בני ג' — זאת ערער (נמנר לז לר), ומלאכו ערוער אשר על שפת נחל ארץ (דברים כ לו), וגם כשיתעקש העתעקש ואמר אבל אלה ערער אחד הוא לא יוכל להכחיש שלם היתכ לכני ג' והיה טארץ ישראל, ולפי אמתה ערער על שפת נחל ארץ בכתב ואלרץ גבול מואב ויין מואב ויין האמרי על כן אמר בחרת מואב אל דרך עמדי וג' ואמר ליושבת ערער המלכנות למואב שעתעמו על דרך ותלפת ותלפת מואב וחרבנת ותלפת הכס והגולה על דרך השחק והלעג האם נמלכט מואב מיד אדדיה והוא אמרו אשלי כס ונמלכט ותלפת אליו מה נהייתה למואב נמלכת האמת.

הזאת והוא אמרו (ע"ל ל"ז) לא יכרת לדור איש ישב על כסא ישראל ולכהנים הלויים לא יכרת איש מלפני מעלה עלה — כל הימים, ואחר כן אמר אם תפר את בריתי היום — גם בריתי תפר את דוד עברי מהיות לו בן מלך על כסאו ואת הלויים הכהנים משרתי, וזכר דוד והכהנים ואחר בן שנה הענין ואמר הלא ראית מה העם הזה דברו לאמר שתי המשפחות אשר בחר ה' בהם וימאסם — אמרו בה אמר ה' אם לא בריתי — גם זרע יעקב ודור עברי אמאם והוא ר"ל שתי המשפחות כאשר קדם וזכרם ואין טעם לזכור יעקב הנזה, כי לא יבין להיות יעקב משפחה בפני עצמו ודור משפחה בפני עצמה כי דוד בן יעקב; וכבר התבאר כי יעקב הנזה במקום אהרן<sup>(1)</sup> והיה נכון זה בעבור התקבצם בגדולה ובמלכות. ואת המשת בני מיכל בת שאול (ע"ל כל ט' ר"ל מרב<sup>(2)</sup>) והיא אחותה. כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה (מ"ל נ"ח) מקום שלמה מפני שלא הטא יואב שלא נטה אחרי אבשלום אבל הטא מפני שלא נטה אחרי שלמה וזה ממה שנוהגים בו הערב גם כן; והדרך הזאת אחז המשורר באמרו

כמו יוסף בצורתו ובשער אדניה

רצה אבשלום ואמר אדניה בעבור החרוו, וזה קבלנו ממנו בלמדנו שירו לפניו, וזכרתי לך דברי המשורר הנזה כרי שיחאמץ אצל דעתנו בשער הזה, וכבר רצה אחר מן האומרים שהם חכמים אשר לא הבין רברי המשורר באמרו ובשער אדניה לשום אותו מטעות הסופר ותקנו כפי אשר חשב והפסירו בהעתיקו רברי המשורר ובשער אדניה אל ושער אה אדניה, ולא אמר המשורר כי אם ובשער אדניה וכן למדנוהו לפני בימי הבחרות וזה קבלנו ממנו בו, אבל ושער אה אדניה הוא נודר מן הרעת בעיר פרא ונמאם מהעדר הטובות<sup>(3)</sup>. והיתה יד ה' בכם ובאבחיכם (ע"ל י"ט עו) רצה ובמלככם בעבור ההיות בני אדם אל המלך כהתייחסם אל האב<sup>(4)</sup>. ראו נא לי איש מטיב לנגן (ע"ל י"ז) כלומר בקשו. ויעל אביתר הכהן עד חם כל העם לעבור מן העיר (ע"ל ע"ד) במקום ויעמר<sup>(5)</sup>.

<sup>(1)</sup> לדברי רד"ק ע"ל הכיח המטכר, "וכן נאמר על ר"ל בן רי"ה נדמה מדבר שגמור כזה ואיכנו ענין לו חלל הוא ענין לחברו כמו חלל ליחודה וג' כיוולא בו גם זרע יעקב ודוד שזינו ענין ליעקב תכבו ענין ללחברו" וזה חסד בהעתקתנו, ודרך המטכר להניח רחיה מל"ב מדות, כמו לעיל (164), והמדה שהזכיר היא מדה כ' וטן כ' יולא זה חסר ולא הונתר חס החלק הזה הוא דברי הנרייתא מן דברי המטכר. ורד"ק חלק הענינים זרע יעקב מהיות גוי וזרע דוד מהיות מושל, ורש"ע נלחות ע"כ פי' חין חמאם מי שהוא מורה יעקב בעבור שגמרה התורה עליו יהיה מלך בישראל כ"ח יעקב ועוד שיהיה משפחת בית דוד, ורש"ע נזכר בדורה ט' וזס חמר בחרון חפו על המטכר, וליכנו כאלה חמר המטכר כי דוד תחת חכרן ופסרו רלוי להאריך. והרש"ע כנגד דברי ר"ל היא דברי הכתוב בני יעקב ויוסף (תהלים עו).

<sup>(2)</sup> וחז"ל אמרו סנהדרין יע מרב ילדה ומיכל גדלה ונקרלו על שמה ע"ד ילדו על דברי יוסף. <sup>(3)</sup> וכתוב בגליון הספר, "ושעתי כי לשון זה מזה הוא ושמית לשון הערב כזה כך הוא וממאם מכן שחת היענה מניח" וגם זה עליו לשון חין כיכ. — והרש"ע נלחות ע"כ פי' לכן חמר הכתוב ואחרי שגמור לא נטה לבאר דבר אחר כי יואב לא נטה עם שגמור בעבור שיהיה יודע כי איכנו רלוי להיות לו המלוכה וזה ג"כ חסד על שגמור.

<sup>(4)</sup> וכדכינו מירש מרד"ק, וחז"ל אמרו כיכמות סג קא ממשטי שני, והאפרי חמר שחיה עבת כ' על כולם חנות ונכים יחיו.

<sup>(5)</sup> וחז"ל אמרו סוף פ"ז דיומא ונס"ע שגמולק מן הכהונה.

מי עור כמשלם ועור כעבר ה' (ישיה טז יט) במקום וחרש כאשר אמר מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלה (סז) ויכון בעבור הקבצם במום. ובתחפנהם חשך היום (יחזקאל ל ח) בסין מקום השין בעבור שהצורה אחת (וכ"כ הדדק), ומן השער הזה ברכ נבות אלהים (פ"א כט יג), ברכ אלהים (ליוז נט) מפני גדולת הבורא יח'; ושם אחוז מעכה (דנ"ז ז ט"ו) במקום אשח"ל<sup>1</sup>, אמר ומכיר לקח אשה לחפים ולשפים ושם אחוז מעכה ושם השני צלפחד, ואמר כי מכיר לקח שחי נשים האחת מעכה והשנית צלפחד משתי משפחות האחת תפיים והשנית שפיים והלמד הנה בלחפים ובלשפים במקום מן (לעיל 16) ואשה במקום נשים והשני במקום שנית וכבר הבאנו העדים על כל זה בספר הזה, ואח"כ אמר וחלד מעכה אשה מכיר בן, הלא תראה שהוא אומר מעכה אשה מכיר ואמרו אם בן ושם אחוז הוא במקום אשח"ל; אשר ימרוך למומה (מהל"ס קלט כ) במקום יזכרוך, האמור בית יעקב (מ"ב כ ז) במקום הקרוא. וזמורת זר תורענו (ישיה יז) במקום חטענו; וזרעו במים רבים (נמדנר כד) במקום ושרשו; כי אם אל בית מלחמתי (דנ"ז לה כא) במקום מקום מלחמתי ואמר הערב בכמו זה בית המלחמה; עד מלך מלכות פרס (דנ"ז לו כ) במקום עד בא מלכות פרס או עד מלך מלכי פרס; ונהיה אנחנו ואדמחנו עברים לפרעה (נדרש"ת טז יט) קנין לפרעה<sup>2</sup> כאשר נאמר למעלה קנה אחנו ואח אדמחנו בלחם ונאמר גם בן אחריי הן קניתי אתכם היום ואח אדמכם והטעם א"כ ונהיה אנחנו ואדמחנו קנין לפרעה כי הארץ לא תהיה לעבדות כי אם לקנין; המזבח עץ שלוש אמות גבוה (יחזקאל מט כג) ר"ל השלחן כאשר אמר עליו בסוף הפסוק זה השלחן אשר לפני ה' ובאר התרגום באמרו מקבל מרבחא פחורא ראעא תלח אמי רומיה, וכבר שמשו בהפך זה וכונו השלחן מקום המזבח באמרו והמה יקרבו אל שלחני לשרתני (סז טז יז); נשבע ה' בנפשו (עמ"ס ו ח) במקום בשמו, וכמהו אשר לא נשא לשוא נפשי (מהל"ס כד) במקום שמי; השליכו אל היוצר — ואשליך אחו — אל היוצר (זכריה יט יג) רצה בהם אל היוצר; אל יפל לב אדם עליו (ע"א יז לב) רצה לבך ועליך ונשאו מדבר אליו בזה וכוה באדם; וה' ישיב לאיש את צדקתו (סז כו כג) רצה ישיב לי את צדקתי ואמרו דרך ענוה; הלא בראש האנשים ההם (ע"א כז ד) במקום בראשינו ונמנעו לומר זה לנחש, וכמהו העיני האנשים ההם תנקר (נמדנר יז ד) הטעם אחה מעצם את עינינו ואח רעוחינו מראות האמת, וכמהו כה יעשה אלהים לאיבי דוד (ע"א כה כג); וילך הלוי (שופטים יז י) במקום וישב הלוי; וגם דוד העצמים תחיה (יחזקאל כד ה) במקום העצים. ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמשון פחי את אישך (שופטים טו טו) במקום ביום השלישי<sup>3</sup>

<sup>1</sup> ולר"ק ופסדי נטףן לחזו אל אחד מהזכרים וכן תרגם רב יוסף ושם תחתיו.

<sup>2</sup> ולין לורך כי העבדים קנין הם (האפדי).

<sup>3</sup> ורש"י ור"ק מירצו ביום השני ביום השבת זה רחוק, ויותר רחוקים דברי האפדי אשר המליך שבעת ימים לחיים לפני שבעת ימי המעשה והכבוד וז"ל ביום השני ר"ל לביאת שמשון תפניתה אשר הוא ראשון לו' ימי המעשה ולקחו האשה, אז תפך הלבן חליה ותפרי לה פתי תת אישך (עין דבריו הביאם ברי"א) וכתב עוד ותפלה עליו לפי דרכו ח"ך לא חסר זיכור שבעה טקום חרבעה? ונאמת השננים והאורי תרגמו ביום הרביעי. וברש"י נלחמו הזיג עליו ונאלץ גרם דברי המעשה הרביעי, וגם מרדכי: סס בדברי הכתוב אינו לפי סדר העקלה. וכעין סדרה האפדי כתב בסו. בן ר' תמוזס הירושלמי כסס הקדמונים ואמר: הפרוש הזה היא חידה אחת וסותר דברי הכתוב.

והראיה על זה אמרו ולא יכלו להגיד החירה שלשת ימים ואח"כ אמר ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמשון, ואלו היה שביעי באמת היה אמר ולא יכלו להגיד החירה, ששת ימים ואם איננו כן מה ענין אמרו שלשת ימים מבלתי שיאמר ששת, וראיה אחרת עוד אמרו וחבך עליו שבעת הימים — ויהי ביום השביעי ויגד לה, ואלו היה ביום השביעי באמת לא היה טעם לאמרו וחבך עליו שבעת הימים ואחר כך ויהי ביום השביעי ויגד לה, אבל הענין ולא יכלו להגיד החירה שלשת ימים כלומר כי חשבו בה והשתללו בכל יכלתם להבינה ולהוציאה עד יום השלישי וכאשר היה בשלישי אמרו לאשתו פתי את אישך עד שיגידה לך ופחתו שאר השבוע כלומר מאחר שלשת הימים הנוכחים הוא אמרו וחבך עליו שבעת הימים, והדומה לאמרו וחבך עליו שבעת ימים, כלומר עד חום שבעת הימים, הוא מה שאמר הכחוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (שמות יב ט) כלומר עד חום המנין הזה מעת אמר אלהים לאברהם ידע חרע — ועבדום וענו אחם ארבע מאות שנה כלומר עד חום המנין הזה מעת המחזה. — וזה הדבר אשר מל (יטו"ע כ ד) במקום ואלה האנשים, ובצאחם אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה אל העם (יחזקאל טו יט) ר"ל ובצאחם מן החצר הפנימית אל החצר החיצונה<sup>1</sup>. ויהאמר האשה החקעית אל המלך וחפל על אפיה — ויהאמר (ע"ז יד ד) ויהאמר הראשון במקום (ותבא<sup>2</sup>) כי הדברים לא נפלו כי אם עם הביאה; קימו השרים משחו מנן (ישעי כז ה) במקום שלחן, רומז אל ליל שנהרג בלשצר והוא בכית משתהו; ושמתח עולם על ראשם (ישעי לה י) במקום בלכם כי השמחה לא תהיה בראש כי אם כנפש, וממנהג העבריים שישמו השמחה והגילה [כלב] חמורה הנפש, ואפשר שרוצים כלב הנפש על דרך השאלה כאשר נאמר על כן שמח לבי (תהלים יו), וראך ושמח כלבו (שמות ד יד); אם אש להמין ולהשמיל מכל אשר דבר אדני המלך (ע"ז יד יט) דבר הנה במקום שמע; ונחתי את כל איבך אליך ערף (שמות כג כו) במקום מנוס או נסים וזה דומה לאמרו הנני נוחנך למגור (ירמיה כ ד) אבל מפני שהמנוס הוא בפנות העורף הוקם במקומו ומפני שהמנוס עם המגור הוקם במקומו גם כן; ויכתן אלעזר ואיחמר על פני אהרן אביהם (נמדנר ג ד) במקום בחיי אהרן אביהו וזה דומה למה שאומר הערב (כחן דלך עלי רגל פלחן) היה זה על רגל פלוני כלומר בימיו, ויחנן להיות כמו אם לא על פניך יברכך (חיו"ט יא) כלומר בפניך ובמעמדך; קח בידך מזה שלשים אנשים — ויקח עבד מלך את האנשים בירו (ירמיה לח יא) איננו רוצה שאחזם בירו או תפשם, אבל רוצה שנשא אותם עמו; כי נעים כי חשפרם בבטנך (עזלי כז יח) מקום בנפשך או בלבך או בקרבך; ודנה עבדי דוד ויובא בא מהגרוד (ע"ז ג כ"ב) במקום מהמלחמה או הדומה לזה כי הם היו הגרוד כאשר נאמר ולא אמרו לעלות עליהם לצבא במקום למלחמה (יטו"ע כג לג); אם ורחה השמש עליו (שמות כב) ר"ל מה שאמר בו התרגום אם עינא דסהריא נפלת עלוהי, וכמהו ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת (ע"ז יב יא) כלומר בגלוי; וכבו את גחלתי

<sup>1</sup> וכן תרגם יונתן ונסיפקון מדתא דקודשא לדתא כרתא, ולכ"ז וד"ק ככפל לבאר, חיו"ט חלר החלונה, חלר החלונה אל העם.  
<sup>2</sup> וכן ת"י לפי מוספת כרד"ק וחתת, ואפדי חמר הכחוכ קצור טכניה וידלה כו תחמר כחלחון שחמה מה שחיו ונכח שחמרו חותו טכמחחיס לפני טעלך.



במו כל אלמנה ויתום לא תענון (שמות כג) כלומר [לא] אחד משני המינים האלה; וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויקרא יו יז) כלומר ולא אחד מן האדם; ככל קדש לא תגע (שם יב ד) כלומר במאומה מן הקדשים; כי היא היתה אם כל חי (נחשית ג כ) ר"ל הוה המדבר (המת) בלבד; וחמלא הארץ אחם (שמות ט ז) ר"ל ארץ גושן בלבד; כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה (שם כג יט) או קצח מן הבהמה וולח אלה הנזכרים. והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז יט) יצא הבשר הנה מוצא הכלל והחפץ בו הפרט כלומר בשר קודש והחפץ בכל טמא הפרט בדבר מן הטמאות; כי כל שאור וכל דבש (שם כג יט) מאומה מהם; ועשיחם פסל חמונת כל (דברים ד כג) איננו רוצה חמונת כל הרברים אבל איזה חמונה שתהיה מכל הרברים; נפשנו יבשה אין כל (נעמד יא ו) [אין דבר אחד]; כי כל הנפש אשר לא תענה (ויקרא כג כט) ר"ל הגדולים והבריאים מהם בלבד; מכרך רעהו בקול גדול (מזלי כז יד) ענינו יש מי שיעשה כן, וכמהו נחלה מכהלח בראשונה (שם כ כא).

ומן השער הוה קראם החלק בשם הכל כאמרם הנה חרש מחר (ז"ל כ כ) לא חרש ולא שבח (מ"ג ד כג) והמלה הזאת ר"ל חרש איננה נופלת ברכדברי העכריים כי אם על כל החרש וקראו בה הנה תחלתו בלבד \*). ומן השער הוה שומם החלק במקום הכל בכמו אמרם לא חשאר פרסה (שמות י כו) אינם רוצים כי אם איש אחד או מין אחד מן הבהמה בעל פרסה, ועור עמר לגלגל (שם יו יו) והם רוצים האיש כלו. ומן השער הוה עוד מה שנאמר בלשון מיוחד והחפץ בו הכלל וזה כאשר שמשו בקהלח בתחת השמש במקום תחת השמים. ועוד ורב שלום עד כלי ירח (תהלים עג ז) והוא רוצה כל הגלגל כמו שאמר עד בלתי שמים לא יקיצו (זיכר יד יג), ועוד אשר יתן מורעו למולך (ויקרא כ כג) והמולך הוא שם אחד מהבעלים לעם אחד ולא כון בו הנה הכונה הזאת אלא כונה הכלל ר"ל כל הבעלים ישים המולך במקומם; איפת צרק והין צדק (ויקרא יט לו) לא רצה אלה השני שעורין בלבד, אבל רצה כל השעורין, וזוה עוד אמרו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה (ויקרא יא לב) והעוף נכנס בזה, ואמרו במצות שבח אחת ובנך ובתך — וכרמתך (שמות כ י) והעוף נכנס בזה עד ששליחת העוף בבחכים בשבח אסור לנו (דל"ה דל"ק על נחשית ח ז), והוא גם כן נכנס באמרו בהמתך לא תרביע בלאים (שם יט יט; ד"ק ג כ), וממנו עוד אמרו אמתה את האדם — מאדם עד בהמה עד רמש עד עוף השמים (נחשית ו ז) והביא אלה המינים תחת האדם ואינם באים תחתיו אבל השעור אמתה את כל היקום אשר הוא כולל כל אלה המינים כאשר אמר וימת את כל היקום — מאדם עד בהמה וג' (שם ז כג). וממה שנאמר בלשון המיוחד גם כן ורוצים בו הכלל, איש, כי יש שיהיה כולל לזכר ולנקבה לא יתחר בו אחד מהם בלתי השני בקצח המקומות והוא הנה במקום אדם וזה בכמו אמרו מכה איש ומח (שמות כא יג), ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד אשה (שמות יא ז) כאלו אמר למאדם ועד בהמה. גם כבש כולל הזכר והנקבה, ונפלו על הנקבה בלבד בכמו אמרו ואם כבש יביא קרבנו לחמטאת נקבה חמימה יביאנה

(\*) והאמרי אשר הקץ זה כי נקלע היום כרמלון מדש נהנחה כרמלונה להתחדש כלננס ונקלע אח"כ הכל בשם החלק משנו.



(ויקרא ד לז), ובא על הזכר והנקבה באמרו אם כשב הוא מקריב את קרבנו (סג ג י) כי יכול להיות זכר או נקבה בעבור שאמר לפניו ואם מן הצאן קרבנו — זכר או נקבה המים יקריבנו והצטרך לומר אחריו אם כשב הוא מקריב את קרבנו להבדיל בין השה והעז הבאים תחת הצאן כאשר אמר אם כשב הוא מקריב — ואם עז קרבנו; וכן אומר בעז שהוא כולל הזכר והנקבה בקצת המקומות בראיוח אמרו ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים — זכר או נקבה וג' וכאשר היה אמרו אם כשב הוא מקריב כולל לזכר ולנקבה כך אמרו ואם עז קרבנו כולל לזכר ולנקבה, כי שניהם נכנסים תחת אמרו ואם מן הצאן קרבנו — זכר או נקבה חמים יקריבנו; וכמהו בכלל אמרו אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה (סג יז ג) כי שלשתם כוללים הזכר והנקבה אפס כי העקר בעז שיהיה לנקבה כאשר נאמר עזים מאתים וחישים עשרים (נחלצית לז טו<sup>1</sup>) ועוד ויסר ביום ההוא את החישים העקרים והטלאים ואת כל העזים הנקרות והטלאות (סג ל לה) כאשר העקר בשור וכשב שיהיה לזכר ומביאים אותם על הנקבה בקצת מקומות (כמו פטר עז וזה שמו לז יט). ויש שמדברים בלשון המיוחד והפצם בו הכלל גם כן על כל פנים אחרים וזלח מה שזכרנו, והוא שיביאו בו הדבר על הרוב שבפנים אשר יבא עליהם ומניחים זכר המעט, ומהו מה שאמר הכתוב איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה (דברים כג יא) והקרי יש שיהיה ביום וחיוב עליו מה שהוא חייב עליו בלילה, אך בעבור שרוב מה שיקרה בלילה הובא עליו והדין בהם אחר, וכמהו וכשר בשדה טרפה (שמות כג) ואפשר שחיה הטרפה בזולת השדה אבל בעבור שרוב מה שחיה בשדה הביאה עליו<sup>2</sup>, ועוד כל אלמנה ויתום לא תענון (סג כג כז) ואסור עניי בזולת האלמנה והיתום כאשר עניי שני אלה אבל מפני שהם ברוב העניים מעונים ואין עוזר להם זולת השם הביא לשון העניי עליהם; ועוד אשר יצור ציד חיה (ויקרא יז יג) והוא הדין לקניי ונחון; ומה שאמר בבית חרש ועשית מעקה לגגך (דברים כג ח) הוא כמו זה גם כן, כי המעקה חובה בישן כמו החרש וחיוב הקונה כבונה, ומהו אמרו לא חבשל גדי בחלב אמו (שמות כג יט) והוא הדין לכבש ולשאר חיה ועוף כאשר החרגום מוכית (לז תיכלון נזר נחלנ). ודומה לשער הזה אמרו מעשרה בנים (ע"א ח), זה עשר פעמים תכלימוני (איוב יט), אם יוליד איש מאה (קבלת ו), כי עתה כמנו עשרת אלפים (ע"א יח), יפל מצדך אלף ורכבה מימיןך (תהלים לא), כי טוב יום בחצרך מאלף (סג פד), שבע על חטאתיכם (ויקרא כו), חן חלק לשבעה וגם לשמונה (קבלת יא), כי שבע יפל צדיק. (משלי כד), כי שבעתים יקם קין (נחלצית ד כז) אין החפץ אלה המנינים בעצמם אך החפץ בהם הדוב וכן אמרו תחתים שנים ושלשים (סג ו טו) איננו רוצה שלש מעלות בלבר אך יותר מזה<sup>3</sup> וכמהו שנים שלשים גרגרים בראש אמיר (ישעיה יז ו) ושנים שלשים סריסים (מ"ג ט לז), אבל מה שאמר החכם חכמות בנהו ביחה תצבה עמודיה שבעה (משלי ט) הוא בעיני על המנין הברור והוא שזה המנין רמזו בו בעיני אל שבעה הדברים אשר בהם יהיה המדע ובידיעתם יגיעו אל כל החכמות כאשר זכרנו

<sup>(1)</sup> כמו שאמרו נכ"ר פ' ע"ז עזים טעמים שהן לריכות עשרים תיזים.

<sup>(2)</sup> תכילתה סס: חלל שדכר הכתוב נחזה.

<sup>(3)</sup> לדברי חז"ל בנספחין ק"ח ונז"ר הענינים נכתוב על הענין הנדון.

הפילסופים והם ההגדה והדמיון וההפך וההכח וההפרש והמופת וההשלמה<sup>(1)</sup>, וזה הדבר לא שמעת מעולם על אחד מהעבריים שזכרו או שהעוררו עליו כאשר לא שמעתי על אחד מהם שזכר כל החמדות אשר הביאנום בספר הזה ובולחיו מספרינו אשר יקנו בו המקנאים עליהם וחולקים עלינו כם וקצתם טוענים עלינו כהם וקצתם מידחים אותם אל אומר שאינו נמצא ולא ידוע מקנאם בנו על מה שנורמן לנו מזה. ואני אספר לך במקום הזה קצת מה שאירע לי מזה עם אנשים מאוהבי, והוא ששאלני שואל בקרטבה על ענין עמוק מעניני המקרא והיה השואל אחד מאוהבי והיה הענין אשר שאלני עליו ממה שלא פירשו אדם לפני אשר הגיע אלינו. וכתבתי, וכאשר אמרתי לי מה שהיה אצלי בו עמר ונשק על ראשי משמחתו במה שאמרתי לו; וכאשר גור האלהים בגלותינו מקרטבה אל סרקסטה מפני המלחמות אשר באו עליה והיה זה השואל אותי בכלל הגולים אל סרקסטה, ואירע שבא אלינו מקרטבה אחד שנים רבות אביו יוסף בן חסדאי נ"ע ושאל אותי על הענין ההוא בעצמו ואמרתי לו המאמר ההוא בעצמו ונפלא עליו הרבה ושמה בו שמחה גדולה והשביעני באהבה שבינינו אם שמעתי או ראיתי לאחר מן הקודמים ואמרתי לו לא, ולא אמרו זולתי כל עיקר וכאשר נפרד ממני פגע בשואל תחלה ואמר לו כמחפאר עליו הנה הועלני היום פלוני חועלת גדולה במה שאמר הכתוב כך וכך וענין נפלא לא קדמו אליו זולתו והוא כך וכך, וכאשר החל לספרו לו קצת להשלימו לו ואמר לו כבר שמעתי לזולתו. והיה הענין אשר נשאלתי עליו ויקבר אחו בני (דברים לדו) והייתי סיבר בו בעת ההיא מה שאני עתיד לזכרו לך באות האלף והוא מספר השרשים<sup>(2)</sup> והיה המאמר ההוא מה שלא החעורר אדם לפני. ובמזה בעצמו אירע לי בענין אחר עם אוהב אהר גם כן, אבל המקנא החולק עלי בשאלות ההשגה<sup>(3)</sup> הוא מיחס קצת הענינים אשר הבאתי בו אל אנשים מאנשי מורח אשר לא נבראו עדנה; וגרול מזה ממה שנכתבתי בו מקנאם המקנאים וחפצם לדבר בי, שאחם יודעים שהדבר אינו ממלאכתי והפיוט

<sup>(1)</sup> והפירושון אשר כל דבריו נאמר כי חילוף נעתקים מדברי רבינו יונה בזה הכה המיר פס דברי רב דברי ר' יונה (בגמר' שנת ק"י) ופירש מספר השנעם על שנע חומצי תורה.  
<sup>(2)</sup> וז"ל שם בלות חת (ונמצא בין הלוקמים ט"ה שרשים אשר זכרתים לשל) ויראו שוערי בני ישראל חותם, העם בלותם בזה בגלל עלמם; ויקבור חותם בני, היו בלותם הוא בגלל עלמו, כאלו חת ויקבור עלמו, וזה יתכן שאמר מזה הכניח לארץ כליו הקב"ה שתפתח ותאספנו, ונפתח דבריו ואספתו ותבם עליו הארץ ועל זה חת ויקבור חותם, כלומר הוא קבר עלמו, וחזת היתה ככרתי נענין זה עד אשר רחיתי ככרתי רז"ל בעלי המזכ (סוטה ט) שזה נענין חת ודחיתי דעתי מפני דעתם בטשטש, עכ"ל. והעיר על זה החכם שד"ל: נראה שגמלם עטמו כי ספרתו אשר דחה חותם היה ספרת ר' ישעיה ע"כ. וכן הפירושון בזה חת כח, „ונחם מי שאמר כי יקבר חותם כלומר ויקבר חת עלמו“; ונראה מזה כי גם עטמו נעלמו דברי ר' בפרי בפ' זויר, וגם לא חזק על אשר העמיר עלמו והוא „כמי שאמר“ דחה הספרה חותם. ודע כי גם הרמב"ם נסוף פ' שמות כתב דברי ר' יונה בזה.

<sup>(3)</sup> כנראה מדברי האפרי פכ"א חזר ר' משיך בר יהודה הגזות על ספר הכהנה ואין זה הספק כלל רק הוא היה נעת מחומר, וז"ל שם נענין הכהנה נעת הכהנעל „ובכר השגו זה קלם האחרונים ונמצא המדקדק השעולר ר' משיך בר יהודה כתב על זה: ועוד לרין חת לדעת כי כנין הכהנעל לא חתלחו פעל מחמר חס לא תחיר רוב הסכס ממנו ע"כ והלרין בזה נמסרו השגת הסגסגה אשר עשה לחלוק על קלם דעת ר' יונה נספרו נכסגס“.

איננו מעסקי ואיננו מתיחס אליו ולא ידוע בו ואיננו אצלי גם כן בענין שארדוף אחריו או שאקפיד עליו אבל אנשא עצמי ממנו וארומם מאמרו, אך אמרתי בימי הבחרות חרוזים, הם נמצאים אצלי ונודעים לי, והגיעה הקנאה בקצת אנשים שחשב ממני חרוזה נאה בספר ויחס אותה אל אבן כלפי המשורר ונתנוה לקצת מבני טוליטולה, והגיד לי קצת מן החלמידים מן היודעים השיר לי כי היה בטוליטולה בקצת הימים עם אנשים שהיו קוראים השיר ההוא והם מיהסו אותו אל המשורר הזה הנזכר ואמר להם השיר ההוא לפלוני עלי ואני ידעתי וממנו קבלתי ולא האזינו אליו.

ומן השער הזה מה שהם משאילים מעשה אבר מן האברים לאבר אחר שאיננו לו<sup>(1)</sup> כאמרם הדור אחם ראו דבר ה' (ישיע נ ל) במקום שמעו, וכמהו ראה דברך טובים (ז' טו ג) ואין נכון שחיהה הראיה הזאת כי אם ללב, ועוד ראה ריח בני (נחל'א כז) במקום הריח כי זה ממינו שלא יראה, אך יורה, ואמרו אשר הבאשחם את ריחנו בעיני פרעה (שמות ה כח) במקום באף פרעה ובאף עבדיו, אך מפני שלא היה חפץ הנה הריח אלא [הענין] נאמר בעיניהם והטעם שהפסדו ענינו אצלם<sup>(2)</sup>. ודומה לשער הזה מה שהביאוהו אל הענין לא אל הלשון כאמרם אחבשה לי החמור וארכב עליה (ז' יט) אמר בלשון הנקבה על ענין הבהמה, ועוד אתה דברת אל המקום הזה להכריחו לבלתי דיווח בו יושב — כי שממות עולם חיהה (ישיע נח כז) אלו היו מביאים הלשון על מלח המקום הזה היה אומר [יהיה] אך הביאוהו על ענין הארץ הזאת; אם חבל חבל של מלח רעך עד בא השמש חשיבנו לו (שמות כה כז) על ענין בגד רעך. וכמהו עוד מה שנאמר בלשון נקבה לענין העדה כמו ורחי ישראל (ז' כד ט). ומן השער הזה עוד מה שהביאו על המלה לא על הענין כאמרו אמרה קהלח (נ ט) וגם לנועדיה הנביאה (נחמ' ו יג), אמרו אמרה על מלח קהלח וכן לנועדיה הנביאה מובא על מלח נועדיה ואין נועדיה אשה כי כבר נאמר שהוא שמעיה בן רליה (ז' ו י) וקרא אותו נועדיה בעבור אמרו לו נועד על בית האלהים, ויחן שחיהה ההא להגעה כמו הא מכשפה לא חחיה (שמות כז י; לעיל דף 39). ומן השער הזה מה שהביאו לשונו כלשון הסמוך לא על אמת ענינו, וזה כאמרם ויראו את העם אשר בקרבה יושבת לבטח (שופטים יח ז) משפטו יושב<sup>(3)</sup> כי ההנדה היא על העם לא על המדינה כאשר אמר שקט ובטח (ז' ט), אך אמר בלשון נקבה בעבור שהיה אצל בקרבה<sup>(4)</sup>, וכמהו קשת

<sup>(1)</sup> והטעם כמו שכתב הרמב"ע בסוף פ' שמות כי החמש הנגזרות מתחברות במקום אחד למעלה מהמלה.

<sup>(2)</sup> והרמב"ע כתב כזה הטעם ש'בנו נחמסים ונחלשים נענינו כחיה רע.

<sup>(3)</sup> בהעתקת הפסוק כתב פה, "חור וחמר חייננה" וזה נמשך לפסוק חור חור חמר חס וכו' וזכר הכהן חייננה הנלוו הטעם לקמן.

<sup>(4)</sup> והכוון בדברי רמב"ק שם על לשונות נ"ל כמו וחסות עמך, מדוע שזכר הכהן הזה, והטעם נעלמו חמר לקמן שער לח וחסות עמך על נ"ל על דרך הערה. וכבר ל"ט כתב כי הכתובים משמשים נ"ל זכר נחם שחן דעת מן הכתובים ולכך מה שחן נקונו חמית ר"ל מה שחן לו דחם כמו שמש שחן רוח וכלה, ולכן לא נחבר כנרת ה"י על כי דחק עלמו לקמן בדרך הכהן נחם שחן ר"ל הכהן, כי גם דרך מן הכהן חס ונחמס נ"ל כמו בדרך חור נ"ל נח (ישעיה לו) וכן חמר יוסף לא חסם חמית חתי כהן ר"ל דרך הכהן. — ונענין וכו' וכו' טעם נחמס ג' בקריאה.

גבורים חמים (ע"ז ד) משפטו חחה או חחית, כי החכנית (החלל) לקשת לא לגבורים  
 ז - קבץ בלשון זכר בעבור [ששמוך] אצל גבורים, וכמהו ושכר הבהמה איננה  
 (והיה ח י) משפטו איננו כי מלת אין הוא על השכר לא על הבהמה, אבל  
 אמר בלשון נקבה בעבור שהוא סמוך לבהמה, וכמהו לא נסור אל עיר נכרי  
 אשר לא מבני ישראל הנה (שופטים יט יט) והמשפט היא, אך קבץ (נל"י) בעבור  
 הקרובה לערים המשוער ברברים והוא ששעור הרברים אשר לא מערי בני  
 ישראל המה, ויחכן שיהיה קבוצו בעבור הקרבה לישראל והיה המשפט להיות  
 המה על הסברה הזאת, אבל אמר בלשון נקבה כאשר אמר והנה באו עד  
 חוף הבית (ע"ז ד ט), דרך הנה פניהם (ירמיה כ ט) בלשון נקבה והם רוצים  
 בשניהם המה; וכמהו אמרו וישב וישלח שר חמשים שלשים וחמשים (מ"ז ט יט)  
 משפטו שלשי חכנית לשר ואין פנים להיותו חכנית לחמשים כל שבין שבכר  
 עטף באמרו וחמשים, רק החכנית לשר כאשר נאמר שר חמשים אחר (שם) ולא  
 נאמר אחרים וכבר בא ברברי הערב כמו זה, ודומה לזה אמרו תהומות יכסימו  
 (שמות טו ט) בשורק מפני שהוא אצל השורק אשר ביד ומשפטו חולם<sup>(2)</sup>.

ומן השער הזה שומם קצת דמיוני הפעל במקום קצתם כמו ומשה יקח את  
 האהל (שמות לג יז) במקום לקח וכמהו כי ארבר אל נבות (מ"ח כה ט), או  
 ידבר (יהושע י יט), או ישיר ישראל (נמדנר כה יז), או יעלה רצין (מ"ז יו ט),  
 חרומות יכסימו, תערך לפני שלהן (תהלים כג), ומוסדת הרים ירגזו (תהלים יח),  
 אעלה אחכם ממצרים (שופטים נ), ויעמדו כל העם ולא יררפו עור (ע"ז כח),  
 וכל אנשי המלחמה יברחו ויצאו מהעיר (ירמיה כז ז), כי מי עמד בסוד ה' וירא  
 וישמע את דברו (שם כג יח) ואלה כלם פעלים עתידים הושמו במקום הפעלים  
 החולפים; וכבר שמו החולפים במקום העתידים בכמו שמעו עמים ירגזו חיל  
 אחז — או נבהלו (שמות טו יד), רבת ה' ריבי נפשי גאלת חיי (איכה ג נח),  
 פן מצא לו ערים בצרות והציל (ע"ז כ ו) ענינו במקום ימצא, וכן והיה כי  
 מלאו ימך ללכת עם אבתיך (דב"א יז יח), ומולדתך אשר הולדת (נחלצית מתי),  
 כי עתה שלחתי את ירי ואך אתך ואת עמך בדבר (שמות ט טו) הענין שהייתי  
 יכול לאבדך מתחלה, למען יראתם את ה' אלהיכם (יהושע סוף ד), כי עברו  
 בהם גם המה (ירמיה כה יד) במקום יעברו. ומה שומם שם הפועל במקום הפעל  
 החולף באמרם ופרעה חלם במקום חלם<sup>(3)</sup> פעל חולף; כי כאשר השמים

<sup>(1)</sup> ודעת הראשון כי שכן בא נל"י וכל"י ואין לו צוה דמיון.

<sup>(2)</sup> וכ"ל ר"ל כ"ל הכרעה שכל נשורק לזווג הקריאה לקריאת היוד בשם המדקדקים  
 ותוכנם הראשונים שם, והשיג על זה החכם ש"ל נחמדת בית האלוך דף ט ואמר כי לא  
 מלאנו זריות לזווג הקריאה חלל נשתי מלות כמו הרו והגו, ומולאיו ומולאיו (אשר  
 הכה הראשונים להקצ על זה), אבל בתנועות מלה אחת לא מלאנו כזה חלל בתפך מלאנו  
 לה"ק מזהבית ההתחלפות והשני בתנועת המלה כמו יחפון ואין חומרים יחפון, ואלה  
 יחפון, ע"ל דברי פי חכם חן ועל פי נאורו שם יכונו דברי הפרחן פה.

<sup>(3)</sup> וכן כתב הראשון היה חלם ועל ודנקה שומעת היתה שומעת וביאר דבריו האפרי  
 פ"ט להורות כי אלו השמות לא ילקחו נבלן עלד שם חומרים עד שיביא נוסח המאמר  
 ופרעה חולם ונשאו והנה עומד חלל הוא שם הפועל ופרעה נוסח המאמר, ומולם  
 נשאו, וכן ודנקה שומעת, ולא ילקחו עלד היותם תוארים חלל עלד שם שמות פועלים  
 ולא קצת שם מלת היה אשר היה נכח על שמות הפועלים כי אמרנו רצונן הולך שם  
 הפועל הנכס הרצון בו שהוא עתה חלל או היה לו יהיה ע"כ.

החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה (יזעיה סו כג) במקום אשר עשיתי וספר עליהם כחדשים וחדשה להסיר מהם הקדמות אשר מאמינים בו אנשי הקדמות, ועוד כמהו זמרי הרג אדניו (מ"ב ע לא) כלומר ד"ב, אמרה זה להפחידו וליראו כלומר רעה חדיה אחרית כדרך כאשר היחה אחרית זמרי רעה. ומה שומם המקור במקום הצווי<sup>(1)</sup> בכמו זכור את היום הזה (שמות יג ג), שמור את חרש האביב (דברים יו) שמוע בין אחיכם (דברים א יו), יסד פתח האהל (אפטים ד כ) וכן רגזה במחות — פשטה וערה וחגרה (יזעיה לג יא); וכבר העמרנו הנופחים הגללים כוללת הספר הזה על כי עמר פתח האהל מקור, וכן פשוטה וערה וחגרה (לעיל 85). ואפשר ששמים המקור במקום הפעל החולף כאשר נאמר או השבע שבעה (נמדנר ל ג) במקום נשבע, למן היום הוסרה (שמות ט יח) בענין אשר יסדה ועל זה [לא] נראה (ההא<sup>2</sup>), ואפשר שחדיה עקרה להראות והרפיה כאשר נאמר עונה בה (נמדנר טו לא), צדה אורה (ע"א כ כ<sup>3</sup>) ולא יהיה על זה הדרך במקום הפעל החולף; והכבר את לבו (שמות ט טו) במקום והכבד; נקהלו ועמדו על נפשם (אסתר ט) מקום ועמדו, ילדה ועזוב (יזעיה יד ה) במקום עזבה. וכבר עשו הפך זה ר"ל ששמו הפעל החולף במקום המקור כאשר נאמר לכלתי שבו (יזעיה כג יד) במקום שוב. ולכלתי ראו (יחזקאל יג ג) במקום ראות. וכבר הושם המקור במקום השם באמרו והחיות רצוא ושוב (יחזקאל ח) כלומר רצות ושבות, ועוד והמים היו הלך וחסור (נראה ט ה) במקום הולכים וחסרים; וכבר הושם המקור במקום הענין באמרו ואהיה אצלו אמון (משלי ט ל) כי אמון מקור מענין ויהי אמון את הרסה (אסתר כ ז) והוא במקום הענין<sup>(4)</sup> הנקרא אלחאל בערכי, וכמהו וילך והלם (ע"א יד יו), וכבר פרשנוהו בשערו; וכבר הושם המקור מקום הפעול באמרו לבן ישוב עמו הלם (מלכים עג י) כי הוא במקום הליים בקמצות ההא וכשרק, וכמהו לכוה נפש (יזעיה עט) הוא מקור<sup>(5)</sup> על רמיון ק"ה חכמה (משלי יו יו) ומשפטו לכווי נפש. וכבר שמו המקור במקום הנפעל העומד באמרו גרול והפלא (ד"ב כ ח) כלומר ונפלא, ויחבן להיות במקום ופלא חאר. ומן השער הזה הביאם מקור אחר משני הפעלים הדומים בענין או הקרובים לו השונים כלשון (מביא המקור האחד) וזה באמרו וידבר ה' אל משה לאמר, אשר ברא אלהים לעשות (נראה ח), כי לאמר במקום דבר מקור כמו הגה לא ידעתי דבר (יזעיה א ו) ולעשות במקום ברא מקור<sup>(6)</sup>, וכבר החבאר טעם שתי הלמדיו האלה בוכרנו אוחיות החוספות (לעיל 15). וממנו עוד הביאם על המקור פעל

(1) לפי שהמקור נמשל בעבר נעמיד ופועל ופועל וכו' לכן ינא לפעמים במקומם (אפריסוף פ"י).  
(2) והתכם עד"ל כמ' המשתדל טען כזה שיהיה מקור ש"כ היה לו לוטר למן יום ולא למן היום ודעתו שהוא בנין ה'פועל', והוא חדיו של בנין נפעל ודכו של ה'הפועל' אשר טעמו ה'הפועל' (אפטים כ טו).

(3) והן טן י"ח טלין לא טפקין כא.

(4) והוא הפועל הנמשל או הזמן העומד אשר לא חולף ולא עתיד כע"כ המעמד לעיל 3, ולפי שאין לזמן כהוה מיטן בלח"ק כלמי מלות המליחות כהמשל העברי בלשון העתיד במקום העומד כע"כ 'הרש"ע' על דרך ילין זה נ"שעים א ועל הכית יעלה טען (עס ז) וזה פתר החכם הכספי דברי הרש"ע על ופרעה חולס.

(5) טפני אכזה טעון והרש"ע אמר אכזה טס תאר.

(6) וכן תרגום רס"ג הביאו המבאר אהל יוסף, ועליו או על המעמד אשר הרש"ע: והטעם לנשות תחת עשה גם עשה תחת ברע איננו כן. והכספי הכ"ס שם דברי המעמד פה.

מבלעדי חכונתו כאמנם ערום יערים (ע"א מ כנ), קטר יקטרון (ע"א נ יו), כי אם היו מכיאים הפעל מהכונת המקור היו אוטרים ערום יערים קטר יקטרון ועוד מוט החמוטטה (יעיני כד יט), כי ההקשה היהיה אם היו מביאים על המקור פעל מחכונתו לאמר מוט מטה, וכמהו רעה התרעעה (עס); וממה שנשחנה בו הפועל מן המקור אמרו והפרה לא נפרחה (ויקרא כ יט), שרוף ישרפו בשבת (ע"א כג ו), כשול יבשלו (יעיני ט ל), שרוט ישרטו (זכריה יג ג), לו שקול ישקל (חיוני ו), החרב יחרבו (ע"א ג כג), והחתל לא חתלת (יחזקאל יו ד). וממה שהוא דומה לזה אמרם הילד אילד (זופטיס ד ט) כי הפעל החולף מן הילד הילד והפעל החולף מן אילד אילד כי הוא מן הילכי את הילד הזה על משקל והניקדו לי (זמית ד ט) וכאשר הפעל החולף הקל מן והניקדו לי יקראו להיות הפועל החולף הקל מן הילכי אילד ועתידו אילד ועתיד הילד אילד, כי ההא לא חרפה בחחלת הפעלים כאשר באר ר' יהודה אותו. וכבר שמו הפעל העהיד במקום המקור באמרם ויהי בעת יביא את הארון (דנ"כ כד יח) ושמו הפעל העתיד במקום הביא מקור, והפכו וזאת תורת המנחה הקרב אחת בני אהרן (ויקרא יז ז) במקום יקריבו; וכבר שמו השם במקום המקור באמר ועשו אחיו בא מצידו (נחמיה כו ל) המשפט מצודו בוו המקור כי מצידו שם כמו ציד חיה (ויקרא יז יג). — וכבר שמו השם במקום שם הפועל (עס הטקרה נטקום התחל) כאמרו שובה משבה ישראל (יעיני ג יב), אשר נאפה משבה ישראל (עס ג ח), וכבר הכשרנו בו בשער החסרון פנים אחרים (151). וכבר הושם השם עוד במקום הפעול כהרג הרג בתוכך (יחזקאל כו טו) המשפט כהרג הרג ויכשר להיות כמהו וכסחה הצרעת את כל עור הנגע (ויקרא יג יב) בענין הנגוע. ומן השער הזה מה שבא על בנן הפעול והוא על האמת פועל כמו השכונני באהלים (זופטיס ח יח) כמקום השוכנים, ויהושע היה לבוש (זכריה ג ג) במקום לובש. כי כך בטוח (יעיני כו ג) במקום בוטה, כצל נטוי (תהלים קנ יב) במקום נוטה כמו שנאמר כצל כנטוחו (עס קט כנ), ובהפך זה מה שבא על בנן הפועל והוא פעול כאמרו וסלך ישראל היה מעמיד במרכבה (דנ"כ כוף יח) במקום יסלך כאשר נאמר במלכים (ח כנ לה), הכמכת מכהו (יעיני כו ז) המשפט יסלך כאשר נאמר אם כהרג הריגי הרג (עס), ועוד למה עב גוי (עס עט ז) המשפט למחועב גוי כלומר לנמאם בגוים או על הנמאם בגוים כענין תעבונני כל מחי סודי (חיוני יט יט), עמדתו מרעיד (דניאל יח) במקום מורעד, ובמהו מרעידים על הדבר (עזרא יט), וממנו עוד והסנה איננו אִיננו (זמית ג נ), אם הראה אתי לקח (ע"א נ י), לנער הילד (זופטיס יג ח), ורגל מוערה (מזלי כה יט). כהם יוקשים (קהלת ט יב) הם כולם כענין פעולים כאשר נזכר בספר אוהיוה הרפיון (דף 34) ובספר ההשגה\*.

אכל מה שסמכנו עליו בהם בשער הבנינים מן החבור הזה הוא שיהיו תארים בלתי נעתיקים מבנין אחר אך שיהיה אכל ולקח לנער הילד על דמיון ידי אִיננו (ע"א ז נ) ושיהיה מוערה ויוקשים לב הילד (יעיני מד כ) על דמיון עורי לאבן דומם (תנח"ך נ יט) כחאנים השערים (ירמיה כט ז), ויתכן בהיתל שיהיה משער לנער הילד, ידי אִיננו, אך בא מוקל כאשר הוקל רוב לשונו ר"ל אם קהמל באנוש תהתלי (חיוני יג ט), תהלי בי (זמית ח כט) אשר היה עקום להכביד.

(\* ראה נלחוח טג סח ונפרשו על קהלת ט יב ודברי רש"י נלחוח על קהלת טג טג. ור' יהודה הכי' עס רק ד מן השער הזה ולא תשכח כנער הילד).

דומה לשער הזה מה שבא עטוף על מה שאינו דומה לו, כמו אמרו ותלך יד בני ישראל הלך וקשה (זכריה ד כד) אמרו קשה תואר על משקל והדרה בנדרה (ויקרא טו לג), לבלה נאופים (יחזקאל כג טג), הרה ויולדת (ירמיה לז ח), והיא במקום המקור, והמשפט וקשה בחולם ע"מ כי עשה יעשה לו כנפים (מזלי כג ט) ויהיה הרביר שוה, או שיהיה הולכה וקשה בעטוף תואר על תואר כאשר נאמר הולך וחזק (זמות יט יט), הולך יגדל וטוב (ז"ל כו כו) הולך יגדל (ז"ל יז טז), ואלה כולם תארים עטופים על תארים; וכמו הלך וקשה אמרו הולך וגדל (זכ"ל יז ט) הלך וקרב, אבל וילך דוד הולך יגדל יחכן שיהיה וגדל תאר ושיהיה מקור. הסתר ואקצף (יעזריה מ יז) משפטו וקצוף בעטוף מקור על מקור. עושו וכאו כל הגוים מסכים ונקבצו (יואל ד יז) המשפט והקבצו, ויש הפועל החולף במקום הצווי, וכמו זה אמרו העמיקו לשכת (ירמיה טז ל), ועוד העמיקו לשכת יושבי דדן (זס טז ח) כי זה פועל חולף והוא במקום הצווי, וכבר שמשו בהפך זה, ר"ל שהביאו החולף על לשון הצווי כאשר נאמר קולי אל אלהים והאזין אלי (תהלים עז ט) בפתחות הא והאזין ומשפטה שחריה בסגול כמו ולא ידעו אליכם (דברים ל טז), ויחכן שיהיה והאזין אלי מקור במקום הפעל החולף; כאשר עשה ביום הזה (ויקרא ח לד) במקום עשיתי; וארא כי על כל אדות אשר נאפה (ירמיה ג ח) במקום ותרא, כי הוא עטוף על אמרו ותרא בגורה אחותה יהודה.

וכבר הושם פעל החולף הקל במקום נפעל החולף גם כן באמרו ושער בנגע הפך לבן ושערה לא הפך לבן, כלו הפך לבן (ויקרא יג ד יג) במקום נהפך; גלה חציר ונראה רשא (מזלי כז כה) כלומר ונגלה; כי מלאה הארץ חמס (בראשית ו יג), והעיר מלאה מטה (יחזקאל ט ט) במקום נמלאה (\*). וכבר הושם פעל החולף הכבד במקום נפעל החולף גם כן באמרו יפתחי שעריך (יעזריה ס יז) כלומר ונפתחו, ויחכן בפתחו להיות כמו יפתחי בקבוץ פום ע"מ וסגרו על מסגר (זס כז כז), ובמרו גם מאו לא פתחה אונך (זס טז ח) כלומר נפתחה, ועוד פתח הסמדר (ז"ל יז ג), וכמהו אשר פגרו (ז"ל ל כז) שעוריו נפגרו ופגרו מתרגום כי הרס תהרסם (זמות כג כד) אשר הוא ארי פגרא חפגרינו, וכאלו אמר אשר נהרסו, כלומר התעצלו מלכת עמו (וכן מרז דוב), ואמרו כי היום ה' נראה (ויקרא ט ד) נפעל חולף מפני שהוא בקמץ במקום נראה נפעל עומד בסגול. וכבר שמשו במקור על בנין הפעל החולף באמרים שכל אדם ידע אפו (מזלי יט יז) ומשפטו להיות הרא פתחה, וכמהו ביום החזיקי בידם (ירמיה לז כז) בסגול תחת ההא והמשפט לפתחה ועוד עד השמרם אותם (יחזקאל יז יד) בשכר הרא והמשפט לפתחו כאמרו עד השמידו אותכם (זס כג ט), ואין דומה לו במקרא, ר"ל לזה הפתוח הרא (וכו' כעצמ' הטקור) והמסורת עליו, לית דכוותיה; וכמהו גנון והציל פסחו והמליט (יעזריה לז ה) אין טעם להיחם חולפים, ועוד אפס כי נאץ נאצת (ז"ל יז יד) משפטו לפתוח נון נאץ ע"מ ואם מאן ימאן (זמות כז יז), ואמרו שמרו מן החרם (יחזקאל יז יז) במקום השמרו.

וכבר שמו יפעל במקום יפעל ע"מ ישטף במים (ויקרא טו יז) וזה באמרו כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יגריב ממנה אשה לה' (זס ז כה) המשפט

(\*) ג' ספרותון וכן וזעיר מלאה טעה מ' נטיה.

יָקִיב יַעֲקֹב, וְאֵם לֹא הָיָה כֵּן לֹא הָיָה נֹאסֵר עַל הַיִּשְׂרָאֵלִי מִן הַחֲלָבִים כִּי אִם חֲלָב הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב בַּעֲבוּר עֲצָמוּ בְּלִבָּד, אֲבָל הַחֶפֶץ מִן הַבְּהֵמָה הַמְּהוּרָת לַהֲקָרִיב מִמֶּנָּה וְהוּא אִם כֵּן בַּמָּקוֹם יִקְרִיב עִ"מ יִשְׁחָף כְּאִשֶּׁר אִמְרָנוּ. וְכִבֵּר הוֹשֵׁם הַהוּא בַּמָּקוֹם הַפּוֹעֵל כְּאִמְרוֹ כָּל הַרְבֵּרִים יִגְעִים (קֶהֱלֵת ח ז) בַּמָּקוֹם מִיִּגְעִים וְנֹאמֵר אִם חֲפָרוּ אֶת בְּרִיתִי הַיּוֹם (יִרְמִיָּה לָג כ) וְהַמִּשְׁפָּט חוֹפֵר כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר גַּם בְּרִיתִי חֲפָר. וּמִן הַשְּׁעָר הַזֶּה סֵפֶר הַמִּדְבָּר עַל עֲצָמוּ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר יִדְבֵּר בּוֹ עִם הַנִּמְצָא בַּמַּעֲמָד כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר חֲלָקָה אַחַת חֲמִטָּר וְחֲלָקָה אֲשֶׁר לֹא חֲמִטָּר חִיבֵשׁ (עֲשׂוֹם ד ז) בַּמָּקוֹם אֲמִטָּר, וְכַהֲפֹךְ זֶה דִּבֶּר עִם הַנִּמְצָא בַּמַּעֲמָד בְּלִשׁוֹן הַמִּדְבָּר עַל נִפְשׁוֹ כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר אֱלֹהֵי קְדוּשָׁי וְלֹא נִמּוֹת (חֲנֻקוֹק ח יב<sup>1</sup>). וּמִן הַשְּׁעָר הַזֶּה דִּבֶּר עִם הַנִּמְצָא בַּמַּעֲמָד בְּלִשׁוֹן הַסִּפּוּר עַל מִי שֶׁאֵינֶנּוּ נִמְצָא בַּמַּעֲמָד כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר אִם חֲנָאֵל נָאֵל וְאִם לֹא יִגָּאֵל (רִוִּית ד ד) וּמִשְׁפָּטוֹ וְאִם לֹא חֲנָאֵל<sup>2</sup>; וְכִמְהוּ בִּאשְׁתִּי נַעֲרִיךְ אֵל יִבְגֵּד (טִלְאֲכִי ז טו) וְהַמִּשְׁפָּט אֵל חֲבֵגֵד<sup>3</sup>, וְעוֹד וְעוֹד הֵם עוֹמְדִים (חֲמִיָּה ז ג) וְהַמִּשְׁפָּט וְעוֹד אִתָּם; גַּם אִתָּם כּוֹשִׁים חֲלָלֵי חֲרָבֵי הַמָּה (לְפָנֶיהָ ז יב) בַּמָּקוֹם אִתָּם, עֹתָה תִּהְיֶה מִבּוֹכָתָם (מִיָּכָה ז) [בַּמָּקוֹם מִבּוֹכָתָהּ], כִּי יִבְשׁוּ מַאֲלִים אֲשֶׁר חֲמִדְתָּם (יִשְׁעִיָּה ח כט) בַּמָּקוֹם כִּי חֲבִשׁוּ כִּמוֹ וְחֲחִפְרוּ מִהֲגִנּוֹת אֲשֶׁר בַּחֲרָתָם (סס), וְאִלֶּם כָּלֶם חֲשָׁבוּ וְכֹאֵן נָא (אִיוֹנִי יו י) רָ"ל כָּלֶם, וְהִיתָה חֲרָפָה וְגִדּוּפָה (יִחְזָקְאֵל כ יד) בַּמָּקוֹם וְהִיִּיתָ [כִּמּוֹן] וְהִיִּיתָ עֲטַרְתָּ חֲפֹאֲרָתָה (יִשְׁעִיָּה סז ג). וְכַהֲפֹךְ זֶה יֵשׁ שְׁמִסְפָּרִים עַל אֲשֶׁר לֹא נִמְצָא בַּמַּעֲמָד בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר (לֹא) יִדְבֵּר עִם הַנִּמְצָא בַּמַּעֲמָד, כְּאִשֶּׁר נִמְצָא יִשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֵּשׁ עֹנִיתֵנוּ וְאַחֵר כֵּן אִמְרֵנוּ וְחֲשִׁלֵּךְ בְּמִצּוֹתַיִם כָּל חֲטָאֲתָם (מִיָּכָה ז יט) בַּמָּקוֹם וִישְׁלִיךְ, וְעוֹד וּמִצּוֹר דִּבֵּשׁ אֲשִׁבְעֶךָ (חֲכִלִּים חא יז) בַּמָּקוֹם אֲשִׁבְעֶנּוּ, מִכָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר חֲשׁוּבוֹ עֲלֵינוּ (חֲמִיָּה ד ו) בַּמָּקוֹם יִשׁוּבוּ. וּמִן הַשְּׁעָר הַזֶּה שׁוֹמֵם כְּנוֹי אֲשֶׁר אֵינֶם נִמְצָאִים וְאֵינֶנּוּ נִמְצָא בַּמַּעֲמָד בַּמָּקוֹם כְּנוֹי הַמִּדְבָּרִים עַל עֲצָמָם כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר וְחֲשִׁלֵּךְ — כָּל חֲטָאֲתָם (מִיָּכָה ז יט) בַּמָּקוֹם חֲטָאֲתֵינוּ, וְכִמְהוּ הִיָּה זְרוּעָם לְבָקָרִים (יִשְׁעִיָּה לָג) בַּמָּקוֹם זְרוּעֵנוּ כְּלוֹמֵר הִיָּה עוֹרְחָנוּ, הֲלֹא תִרְאֶה שְׁהוּא אֹמֵר אֶף יִשְׁוַעֲתֵנוּ בַּעַת צָרָה (סס), וְכִמְהוּ אִמְרוּ הִיָּינוּ מַעֲוֹלָם לֹא מִשְׁלַח בָּם לֹא נִקְרָא שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם (זס סוף סג) בַּמָּקוֹם כְּנוֹי וְעֲלֵינוּ, וְהַרְפָּחִיךָ מִמַּעֲבָד וּמִמַּעֲמָד יִהְיֶה רִסְךָ (זס כז יט) בַּמָּקוֹם אֲהַרְסֶךָ, וְנֹאשָׂאֵר אֲנִי (יִחְזָקְאֵל ט ח) בַּמָּקוֹם וְנֹאשָׂאֵר, וְאֲנִי חֲרָגְלִי לֵאפְרִים קָחֶם עַל זְרוּעֵתִיו (הֲזַע יח ג) בַּמָּקוֹם זְרוּעֵתִי, וְאִמְרוּ קָחֶם מִקּוֹר סִמּוֹךְ אֵל כְּנוֹי אֲשֶׁר אֵינוּ בַּמַּעֲמָד כֹּאֵלֵנוּ אִמְרֵנוּ קָחֶם אִתָּם, אֲבָל חֲבֵר הַמִּקּוֹר אֲשֶׁר הוּא קָח עַל לִשׁוֹן הַצּוּוֹ עִם כְּנוֹי הַפְּעִלִים; יַעֲטֹף יִמִּין וְלֹא אִרְאֶה (אִיוֹנִי כג ט) בַּמָּקוֹם אַעֲטֶף, וְכִמְהוּ זֶה כִּי מִקְלָלִים לָהֶם כְּנוֹי (ז"ג ג) [בַּמָּקוֹם לִי] וְנֹאמֵר זֶה לְנֶשֶׁא הַבּוֹרָא וְלִהְפָּחִיתָם. וְכַהֲפֹךְ זֶה שׁוֹמֵם כְּנוֹי הַמִּסְפָּר עַל עֲצָמוּ בַּמָּקוֹם כְּנוֹי אֲשֶׁר אֵינוּ בַּמַּעֲמָד כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר כִּבְאִי לִשְׁחָתָה הָעִיר (יִחְזָקְאֵל סג ג) בַּמָּקוֹם כִּבְאֹו, וְאֹמֵר יִשְׁיִמוּ צִנְיָף טָהוֹר (זכְרִיָּה ג ה) בַּמָּקוֹם וְיֹאמְרוּ, אִם לֹא נִכְחַד קִימָנוּ (אִיוֹנִי כז כ) בַּמָּקוֹם קִימָם כְּאִשֶּׁר נֹאמֵר וְיִתְרֵם אֲכָלָה אֲשֶׁ. וּמִן הַשְּׁעָר הַזֶּה שׁוֹמֵם הַקֶּהֱלֵל אֲשֶׁר אֵינֶם בַּמַּעֲמָד בַּמָּקוֹם כְּנוֹי

<sup>1</sup> וְכַהֲפֹךְ הַזֶּה כִּנְיָהּ הַפְּרָחוֹן כָּל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת זְמִי (זְמֹת כ כא) מִ' תּוֹכִיר וְהַמַּחֲנֵה הַזְּמִיטָה נִמְצָא כִּמוֹ שְׁפִירָה סִרְכָּנָה.

<sup>2</sup> וְהַפְּרָחוֹן אֲחֵר, כִּי זֶה לִשׁוֹן כְּנוֹי וְחֲרָתִי כִּי לֹא רָ"ל חֵם לֹא תִגָּאֵל כִּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ חֵם לְחִיבֵנוּ וְחֵמוֹ חֵלֵשׁ וְלֹא חֲמָה. וְהַעֲשֵׂם הַזֶּה הוּא טַעַם רִיר חֲלֵטוֹת; וְהַרְבָּנָה מִ' וְאִם לֹא יִגָּאֵל כְּנוֹל. <sup>3</sup> וְרִשִׁי וְהַרְבָּנָה פִּירָשׁוֹ אֵל יִבְגֵּד שֶׁ אֵל דִּוֹחַ הַקְּדוֹם.



האחת אשר איננה במעמד כאמרם השמרים הם את דרך ה' ללכת בהם (שופטים נ כג) במקום בה, ובהפך זה שומם כנוי האחת אשר איננה במעמד במקום כנוי קהל הזכרים אשר אינם במעמד כאמרם וחירוש יכחש בה (הושע ע נ) במקום בהם ובמהו ויכו בה והכות את מואב (מ"ג ג כד) במקום בהם. ודומה לשער הזה הפך העבריים את הרבר בלשון אשר יטענהו טוען [נ"א יקראוהו לו קורא] ואם לא יהיה באמת תארו, כקראם הבעלים אלהים, כאשר יקראום עבדיהם, וכקראום מי שהוא טוען הנבואה כזב נביא כאשר נאמר כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום (דנריס יג נ) וכאשר נקרא חנניה בן עוזר הכוזב על אלהים נביא (ירמיה כז), וכאמרו והברתי ממך צדיק ורשע (יחזקאל כח ז) אע"פ שאין בהם צדיק אך על טענת עמו לו (ר"ל שנקרא בן נבי עמי), וכמהו כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש (שמות כג ו) אין זה על האמת בכל עת אך על מה שיטען המופקר אצלו, וכן כי יתן איש אל רעהו חמור — ומח או נשבר או נשבה (סז) וזה על טענת השומר, וכמו זה מה שאמר הבורא יתעלה ובכל מקום מקטר מנש לשמי ומנחה טהורה (מלכי א יא) לא שהיא טהורה באמת אך כפי מחשבת מקריביה ודעתם וכונתם לא שהיא אצל הבורא על הענין הזה, ומה עוד אמרו מקום אשר נחנו שם ריח ניחוח לכל גליליהם (יחזקאל ו יג) לא שהגלילים מריחין דבר ומרגישים בו ונהנים ממנו אך על דעת עובדיהם, ומה עוד אמרו ויפתחוהו בפיהם (תהלים עח) לא שפתוים וכזבם עבר על הבורא יתעלה אך בא הספור על סברתם ותקנתם בסכלותם. ודומה לשער הזה אמרו ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה (חיוני נ) לא רמו באמרו שמה אל הבטן הנזכר אך אל העפר אשר אליו הליכת כל החיים כאשר נאמר ואל עפר חשוב.

וממה שדומה למה שקדם מהשער הזה אמרו לא תזכר על חמץ דם וזבחי (שמות כג יח) והדבר לא יזכר, אבל רצה הכשבים אשר ישפך דמם כאשר נאמר אסרו חג בעכוהים (תהלים קיח כז) ורצה הכשבים אשר נשחטים בחג; הוא יערף מזבחותם (הושע י נ) במקום יחץ, מן וערפחו (שמות יג יג), אשר פרושו חתוך ערפו, ובעבור שהיתה העריפה לכהמה כמו הריסת גופו הביא העריפה על הבנין במקום ההריסה, ואפשר לומר שיערוף מזבחותם מושאל מן יערף כמטר לקחי על ענין והגדתי לגי אבניה (טיבה א ו), והראשון טוב בעיני; וממנו דרך כוכב מיעקב (נמדנר כד יו) רוצה מלך ונאמר כוכב על המשל כאשר נאמר על דרך השאלה למלך גם כן אריה טרף ברי גורחיו (נחום נ ג); בי אש יצאה מחשבון ולהבה מקריח סיון (נמדנר כח) רוצה חיל, וכן רוצים החיל גם כן כאמרם הנה מים עולה מצפון (ירמיה עז). ומן ההשאלה וההעברה אמרם ומלחם את ערלת לבכם (דנריס י), וממנה עוד כי ציד כפיו (נחלצית כ ד) וכבר קדם בארנו אתו (דף 182); ומן ההעברה לא תשיך לאחיך נשך כסף — כל דבר אשר ישך (דנריס כ"ג). ומן השאלה כאשר ינחם הפחיל הנערה בהריחו אש (שופטים יו ט) שמו לו ההרחה ע"ד הרחבה גם כן בהרגישו באש, וזולת החי איננו מרגיש על האמת. ומן ההרחבה וההעברה אמרם יד ה' ועין ה' זולתם מן האיברים המיוחדים אליו על ההרחבה וההעברה יתעלה הבורא ויחרום; בעצבון חאבלנה (נחלצית ג) והארץ לא חאכל אכל יאכל צמחה, וכאלו אמר בעצבון חאכל פריה או כחה, וכמהו אדמחכם לנגדכם זרים אכלים אתה (ישעיה ב).

ועוד כרמים וויחים אשר לא נטעתם אתם אכלים (יחזעזע כד יג); קרעו ולא דמו (תהלים לה טו) שאלה לדברים; יעמם לנו (זס סח כ) הלשון הזה הוא נוהג במענות ונשא המשוואות ושאלו אלו הנה בהרכבות הטובות והמתנות: יעשן אפך (תהלים עז), עד מתי עשנת (זס פ ה) על ההרחבה, ואשא אתכם על כנפי נשרים (זמות יע ד) על המשל; למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו (נחלזית טז יט), והארץ לא תמות כמות החי אך תשם, וכרם ענבים סוטה (זס טז יא) על הרמיון; ומן ההעברה אמרו כל חלב יצהר וכל חלב תירוש (נמדנר יח) ועוד כליות חטה (דנריס לנ), ומן ההעברה אמרו אסירי התקוה (זכריס ט יא); ומן השאלה אמרו ושאתם מים בששון (ישיה יג ג), מגני וקרן ישעי (זכריס כג ג) קפאו תהמת בלב ים (זמות טו ח), עד לב השמים (דנריס ד) כאשר אומרים הערב כבר השמים; כי לחמנו הם סר צלם (נמדנר יד ט) על דרך המשל, והנה כסה את עין הארץ (נמדנר כה ה) על ההעברה, כלומר פשט על הארץ, וכמהו ויבס את עין כל הארץ (זמות י טו) בעבור רבו; וקסמים בידם (נמדנר כז ז) על השאלה, והענין שבחרו השעה בהליכתם אליו; ערים גרלת ובצרת בשמים (דנריס ט) על ההעברה; כי מגפן סרם גפנם ומשרמת עמרה וג' (דנריס לז לנ) על ההעברה ושאלה; שבו וסחרוה — ויסחרו אחה (נחלזית לד), ואח הארץ תסחרו (זס מז לד) זה העברה והרחבה, כי הארץ לא יסחרו עמה אבל סוחרים עם אנשיה. וכאשר יתערבו שני דבורים בא על האחד מהם מה שהוא לאחר כאשר יהיה בכמו ענינו דרך ההרחבה, כי המדבר יבאר בו מה שהוא באחר אע"פ שלשונו משתנה כאשר אמר ואכלה שם לפני ה' אלהיך — מעשר דגנך תירשך ויצהרך (דנריס יד כג) והיצהר והתירוש לא יאכלו רק ישתו, ומפני שהביאם עם מה שיאכל בא הלשון אחר, והמעם שיגיע אל בטנם; וכמהו למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו (נחלזית טז) והארץ לא תמות כאשר אמרנו לפניכם, רק כאשר הביאה עם מה שימות בא הלשון אחר, והמעם שתאכר ותפסד כהפסד החי ואבדתו במוחו; וכמהו ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה (זס) והארץ לא תעבוד, רק מפני שהביאה עם מי שיעבד בא הלשון אחר, והענין שתהיה קנין לו כאשר אמר קנה אחנו ואח אדמתנו בלחם ואמרו ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים, ענינו קנין, וכבר שמעו בשתוף הזה כמה שהוא יותר רחוק מזה אמרו מנן וכובע חלו בך (יחזקאל כו י) והכובע לא יתלה אך לובשים אותו, רק מפני שהביאו עם מה שיתלה בא הלשון אחר; ונאמר עוד תדשא הארץ רשא עשב מוריע זרע עץ פרי עשה פרי (נחלזית ח יא) ואמרו תדשא הוא נופל על הרשא והעשב, אבל עץ פרי הוא נושא עליו מפני שתדשא הארץ ענין חוציא הארץ כאשר נאמר ותוצא הארץ רשא, וכבר הלצנו על הענין הזה קודם זה במליצה אהרת קרובה לזאת (דף 150); וכמהו עוד אמרו ונסכ חומה ומגדלים (דכ"ז יד ו) [ואמרו ונסכ הוא נופל על חומה] בלבד אך מפני שהיה החווק כולל לכול, עטף קצתו על קצתו כאילו אמר ותחוק חומה ומגדלים. ומן השער הזה מה שיצא מוצא הצווי והוא הבלם והפחד (ר"ל סמניעס), וזה כאמרו לכו ונקו אל האלהים אשר בחרתם בם (זכריס י יג), ועוד איש גוליו לכו עבדו (יחזקאל כ לט), ועוד בואו בית אל ופשעו הגלגל הרבו לפשע (עמוס ד ד) ושאר הענין. ומן השער הזה ספורם הדבר בתאר אשר יהיה בו אחר כך, אע"פ שאיננו תארו בעת ספרם אותו בו וזה כאמרו ויתחצצו הבנים בקרבה (נחלזית כה כג) נאמר בנים ולא היו או ראוין לקרוא

אותם בנים, אבל בעבור שהיו באים לידי כן נקראים בנים קודם עת שהיו ראויים לשם ההוא, ועל הדעת הזאת נאמר העוד לי בנים כמעני (רות ח), וכמהו ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה (שמות כג כג) ואינם עדין ילדים, אך בעבור שהיה אפשר שהיו ילדים הביאו להם הלשון ההוא, וכמהו ובגרי ערמים תפשיט (לוי כג) והערומים אין להם בגדים אבל יהיו ערומים אחר הפשטת בגדיהם, וכמהו יהב חכמתא לחכימין ומנרעא לידעי בינה (דניאל ד כג) כי לא יהיו חכימין עד שיתן להם החכמה לא קדם לכן, וכן הדבר בלירעי בינה, כלומר כי יהיו ידעי בינה אחר שיתן להם המדע; ועוד אמרו יומת המה (דניאל י ו) כלומר אשר יהיה מת, ועוד מה נעשה לנער היולד (זפטיס יג ח) אשר יהיה יולד, ועוד ולא רץ לא יכפר לדם אשר שפך בה (נמדנר לג ג) והוא עדין לא שפך, כלומר אשר ישפך, ונאמר כן מפני שנשאדו על אמרו. ולא תקחו כפר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות וכאלו כבר שפך דם ההוא. וכבר בארתי זה יותר מן הבאור כוולת הספר הזה, רצוני לומר ההכלמה.

## ש ע ר כ מ \*

### שער אחר ממנו \*

ונסמך לשער הזה מה שנאמר בלשון יחיד והתפץ כו לשון רבים ובהפך; וזוהו אמרו ואתה הדבר אל כל חכמי לב אשר מלאכתיו רוח חכמה (שמות כג ג) כלומר מלאכים, ואפשר שחיהו היוד בחכמי נוספה כמו שהיא בביר כל נביאי כל חוזה (מ"ז יג) וכאלו אמר אל כל חכם לב ויהיה אשר מלאכתיו על משפטו; ומכיר לקח אשה לחפים ולשפים (דכ"א ז טו) ר"ל נשים; כה תאמרון לאיש יביש גלעד (ע"א יח ט) רצה אנשי גלעד, וכמהו ואיש ישראל נגש (ע"א יד כד), כי תקראנה מלחמה (שמות ח), מפני המלחמה אשר סבבהו (מ"א ה יז) במקום מלחמות, להעלה נר תמיד (שמות כג כ) במקום נרות, וחעל הצפרדע (ס"ח ז) במקום הצפרדעים אבל רצה המין הזה, כי נשמדה מכנימן אשה (זפטיס כג יז) כלומר המין הזה, שמן וקטרת ישמח לב (מזלי כז) במקום ישמחו, וצדיקים ככפיר יבטח (ס"ח כח) במקום יבטחו, בפיו יברכו (תהלים סג ה) במקום כפיהם, ויעלו כנגב ויבא עד חברון (נמדנר יז כג), ויבוא אלי אנשים (יתחקל יד ח), ויבא אל הגוים (ס"ו לו כ) במקום ויבאו, עד ה' בכס — ויאמר עד (ע"א יח ה), ויחרדו וקני העיר לקראתו ויאמר שלום (ע"א יז ד) במקום ויאמרו, וצדקת צדיקים יסירו ממנו (ישעיה ה כג) במקום מהם, מאנה להנחם על בניה כי איננו (ישיה לא טו) ר"ל אינם, הלא דרכיכם לא יחכן (יתחקל יח כט) במקום יחכנו (כמו אכתוב שם פסוק כה), ויפסחו על המזבח אשר עשה (מ"א יח כו) במקום עשו, וקבל היהודים (אסתר ט כג) במקום וקבלו, לכהנים המקדש (יתחקל טז יח) במקום המקדשים, למינה תהיה דגמם (ס"ו מז י) במקום למיניה, לחת חרב בידם (שמות כ כג) במקום כיריהם, וכמהו קבר פתוח גרונם לשונם יחליקון (תהלים כ י), לא יקדרו קרדה בראשם ופאת זקנם (ויקרא כג ה), וירכבם על החמר (שמות ד כ) ר"ל על החמרים, ויליד ביחו הם יאכלו (ויקרא כג) ר"ל וילדי ביחו, מאח כבוד בני ישראל (נמדנר ג כ) ר"ל בכורי, וכמהו ואת פרוי השלשה — מכבוד בני ישראל (ס"ג טו), ויקח חוקיהו את הספרים — ויפרשהו (מ"ז יט יד)

המקום ויפרשם, וחצפנו (יחזע נ ד) וחצפנם ודברי ר' יהודה בזה נכונים, ויחכן כמהם במה שדומה לו ויהי לי שור וחמור וג' (נדרגית לנ) ר"ל אלה המינים, וכמהו כי אם הסום אקור וההמור אסור (מ"נ י), ועוד זאב וטלה ירעו כאחד וג' (ישעיה סה כה) ומה שדומה לזה מה שיהיה האחד ממנו וקבוצו בלשון אחד כמו ארבה כי הוא לאחר באמרו לא נשאר ארבה אחד (שמות י) ויהיה לקבץ בכמו אמרו ובאו בדי ארבה לרב (שופטים ו ה), וכמו דגה כי הוא כן לאחר באמרו ויתפלל יונה — ממעי הדגה (נ נ) ויהיה לקבץ בכמו אמרו והדגה אשר ביאר (שמות ז כא), ומן המין הזה איש כי יהיה לאחד ולקבוצ, בהסמכו אל משפחה לאחד, בכמו אמרו וירץ איש בנימן מהמערכה (ז"ל ד ינ) רצו בו איש אחד בלבד, וזה על דרך היחש, ועוד אמרו גרעון בן יואש איש ישראל (שופטים ז יד) וזה קרוב מן הראשון (ר"ל מן חזק ננימן) כי הוא יחש גדולה כלומר שר ישראל, אבל היות איש לקבוצ בכמו אמרו ואיש ישראל הפך ויבהל איש בנימן (שופטים כ טא); ומן השער הזה אדם, כי הוא יהיה לאחר בבמו אמרו ועם אדם לא ינגעו (תהלים עג ה), וממנו עוד אנוש, כי הוא בכמו אמרו ואזה אנוש כערכו (תהלים נה יד), אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נו נ), ויהיה קבוצ באמרו אנוש כחציר ימיו (תהלים קג טו). אבל מה שנאמר בלשון רבים והחפץ בו יחיד בכמו אמרו ארנים קשה (ישעיה יב ד), והגישו ארניו (שמות כא ו), כסף ישיב לבעליו (זכ כה לד), מיד האלהים האדירים (ז"ל ד ח), אך יש אלהים שפטים (תהלים נח יג), ורעה קדושים אדע (משלי ל ג), ישר יחזו פנימו (תהלים יח ז), אך רחוק יהיה ביניכם ובינינו (יחזע ג ד), עד אנה חשימון קנצי למליך חבינו ואהר נדבר — נממינו בעיניכם (חזק יח ז), אם שוב חשבון אתם ובניכם (מ"א ע ו), יש לאל ירי לעשות עמכם רע (נדרגית לא כט), נודי הרכם צפור (תהלים יא) איה אלוה עשי (חזק לה י), נסו ואין רודף רשע (משלי כח), בבואם יבא ובצאתם יצאו (יחזקאל טו י) ר"ל יצא; ומן השער הזה נעשה אדם בצלמנו (נדרגית א כו), משכני אחרק נרוצה נגילה ונשמחה בך נזכירה (ז"ל ח ד), אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעללהם יאכלו (ישעיה ג י). וכבר התגלגל לנו בשער (כח 183) מה שהוסף בו וזכרון הרכה מכמו זה.

## שער ל.

### זכרון כלל ממלות זרות יוצאות חוץ מן ההקשה.

וממה שדומה למה שקדם זכרו מן המלות השומות בכלהי מקומותם, מה שמצאנו במקרא מן המלות היוצאות חוץ להקשה, ואנחנו זוכרים מהם בשער הזה כלל תהיה העמידה עליהם עזר בחכמת הדקדוק. ומה אמרו בבניית גבך (יחזקאל יו לא) ההקשה שיהיה בבניית כמו בעשיית את כל אלה (זכר) וכמו אמר בניית אתרי גוים (זכר ב) כי הוא מקור כמהם, וכאלו רבוהו אע"פ שאין טעם להרבות המקורים כי הם שמות שומים לרב ולמעט ממניהם, אלא שהעבריים אפשר שירבו קצת המקורים כאשר עושים הערב גם הם בלשונותם, ומן המין הזה בהורותיכם בארצות (זכר ו ח) ההקשה להיות בשבא תחת החיו כי הוא מקור מבנין נפעל כמו בהגלות פשעים להראות חטאותיכם (זכר כא כט); ומן הזר אמר נלאית ברב עשיית (ישעיה מז יג כי מן גדולי להיות עשיית), ואפשר

להיות עתיד קבוץ בפני עצמו ר"ל קבוץ עצה כאשר נאמר בקבוץ  
בעצלים (קהל י י); וממנו עוד אמרו ותחניפי ארץ בנימין וברעך (ירמיו נ)  
וכמרו ונשאו את זנותים (נמדנר יד לג) ההקשה זנוחך זנוחכם כאשר נאמר ואח  
ייתד מארץ מצרים (יתקאל כג כז) ושניהם שמות כמו פרות ושבות, ענות עני  
(תהלים כג), וכמו כן בורות ושבות שבי"ד (יתקאל יו ג), וההקשה שבי"ד כאשר  
נאמר ושבותי את שבותיך, וכמרו עוד אמרו וזמך ויתניף (סס כג כט) משפטו  
יתניף, ועוד ביום גאון (סס יו נו) ומשפטו גאון, ואכן טעם לרבו בשמות  
האלה כי הם נוהגים מנהג המקורים, וכמו זה אמרו למנוחיו (תהלים קיו ו)  
המשפט להיות למנוחך, ומן המין הזה אמרו בקדמותיכם (יתקאל לו יח) משפטו  
שבא תחת התו ונפול היור. ומן הור אמרו ובפגרו מלכיהם (סס טג ז)  
ההקשה בשבא תחת הבית, וכמרו ביה"ו לו דוד (דכ"ז ד) המשפט בשבא  
תחת הבית, וכבר אמרנו בזולת המקום הזה כי שעורו במקום אשר הכין לו  
דוד, וממנו משתחווים קרמה (יתקאל ט יו) משפטו משתחווים. ומן הור מה  
שנשתמשו בו בקמצות ואין לו פנים בהקשה, אפס כי רצו לפאר המלות ההם,  
וזה כאמרו והרקה המרקה (סס כד י) כי מצאיהו בספר ירושלמי בקמץ  
תחת ההא והוא על הדרך הזה שלא בהקשה ומצאיהו בספר בבלי פתח על  
דרך ההקשה כי הוא צווי מהשליך, השכם בבקר (שמות כ כ) צווי מהשכים, וכמרו נסו  
הפני (ירמיה טז ט) ההקשה להיות בפתחות ההא כמו הרבו עלי (נחזית לד יג),  
וכמרו פנו אלי יחסי (חזק כל ט) ההקשה להיות בפתחות על דמיון הסבי ענין  
מגרי (ז"ו כ"א), וענינו החרישו, והראיה על זה אמרו ושימו יד על פה, ומענינו  
משמים בתוכם (יתקאל ג טו) כלומר מחריש, והמאמר בהרגש השין שלו<sup>(2)</sup>  
כמאמר אמרו ר' יהודה בהרגש סמך ויסב אלהים (שמות יג יח) והרגש ויסבו  
את ארץ ה' (ז"ה ט ט) והרומה להם, או כמאמר אשר אמרנוהו בכמו הדגשות  
הזה בזולת המקום הזה (לעיל דף 147) והוא שהוא להרגש הנח הרפה אשר  
יוסיפוהו לחמורה כמו הנח ביוסף רלחים (חזק לח ט) ובויגל את האבן (נחזית  
כט י) וברומה להם; וכמו זה רדה והשכבה (יתקאל לז יט) הוא אצלי מקור  
על דמיון והתהל לא חתלת (סס יו ד) והמשפט בהם פתח תחת ההא, וכן רדה  
מקור גם כן כמו מרדה מצרימה (נחזית מו ג) ואינו רחוק שיהיו שני צוויים;  
כמו זה והתהל לא חתלת מקור. ובא על בנין מה שלא נזכר פועלו פשי  
אותה (יתקאל לז כ) ההקשה להיות כמו פשי וקחו לכם צאן (שמות יב כח) כי  
הוא צווי כמרו, וכן ההקשה בפלי עלינו (שופטים ט יג), שמחי ופלי (לכמי ג יד),  
פריה וגוי (פירכ ח) [המשפט] שיהיו כלם בהירק כאשר נאמר ועלו לפניו (תהלים  
סח ט). וממה שהקמצות בו שלא בהקשה אמרו האומר לצולה פרי (ישעיה מד כג),  
עלי הלכנו וצעקי, באה אחי הביתה וסעדה (פ"א ג י), וכן הוא שלא בהקשה  
בושערו חרבו מאד (ירמיה כ יג), אך המשפט להיות כמו פרי שאו את אחיכם  
(ויקרא י ד). וכבר רצו אנשים שהם חושבים שהם חכמים שיוציאוהו במבטא<sup>(3)</sup>

<sup>(1)</sup> בספרינו הפני בקמץ, אך מיכעלים מלך נזכי כ"י ערפרוע הפני כפתח.  
<sup>(2)</sup> ר"ל דגשות השין כהשטו ויקלס ההא נקמץ חטף, ונספרנו מין השין דגוש וכחל  
נקמץ פסוע וכן מלך דר"ק בספרים הסודיים (ולס ע"ה שסס).  
<sup>(3)</sup> ר"ל סיו קוראים ונערו מרבו נקמץ פסוע וכיו מפרשים לחו לזו מן הדגוש כמו פרק

בלשון מוצא הרבו המים (נלגזית ח יג) ולשום משפט הרש הדגשות כאשר בפרקו נומי הוזהב (שטות לנ נ) אע"פ שהיא סברא חלושה מאד, והראינו אותם המסורה עליו (ר"ל על זעזעו מרבו) „ליה דכוותיה" והראינו עוד המסורה על חרבו המים „שנים"\*) ושבו לאחור. ואנשים אחרים גם כן רצו להוציא כרחו יערה (יעיט טו כג) במבטא מוצא חרבו מאד (ר"ל נקמץ מתץ) על שישימוהו צווי במהו, והראינום בזה דברים לאיש ירושלמי, אינני זוכר שמו, פרש בו הרגו חילה הנמשלים ביער, בלשון החולף כאשר אחת רואה, ואמר בו עוד כרחו יערה פועל חולף כמו שרד מואב ועריה עלה וג' (יעיט טז טו) וזה חכלית הביאור. ומספר האיש הירושלמי שהוא דיקתי קריאת משבו אותה בקבוץ (ר"ל נקמץ פשוט), כי לא היה נמנע אצלי להיות המם שלו כמו מם אשר לא פשכה בעול (דברים כג ג) לולא הוא בכמו המקומות האלה וזולתם יצטרך האדם אל בעלי הדגסא ואנשי הקבלה אשר נעדרו ממנו בפאה הזאת. וזה הספר הנזכר הביאו אצלנו מר יעקב החוגג הליונו מכית המקדש (ר"ל ירושלים), והיה ככתב ידו. —

ומה שהשחמשו בו בקבוץ שלא כהקשה אמרו יקפדה לא נפרחה (ויקרא יט כ) והמאמר בו כמאמר והחל לא תחלח והמשפט בו פתח תחת והוא כמו הרבו עלי מאד (נלגזית לז יג); וכמהו הקריב נחרבו (ט"ז כג), אלא שהקמצות נהפכה בו אל החית כמנהג הלשון באותיות הנרונות והוא גם כן מאותיות הנרון, אך מפני שהיה המנהג להניע כמו חת החרב בשבא ופתח ככמו אמרו ויכו את כל הנפש — הקריס (יחזקאל יח יח) והכניסו על ההא הקמצות על הורות, היה ככר עליהם היות הקמץ בהא עם הנועת ההה, והיה זה קל עליהם בהא והחלחל בעבור נח החית מפני דגשות החו. קמצי נא לי (ג"ל כח ט) היה משפטו להיות בשבר הקוף ונח הסמך על משקל אמרי לי (נלגזית יז יג) שמעי בת (תהלים טז יח) ונהגו בו שני מנהגים יוצאים חוץ לדרך ההקשה, אחד מהם שהוציאוהו מוצא חרבו מאד, האומר לצולה חרבי, שמחי ועלזי, וזה זר יוצא חוץ להקשה (כי הטעם נכל חלכ נחיקת) כאשר אמרנו לפנינו, והמנהג השני העתקתם הקמץ מהקוף אל מה שלאחריו ואיננה אות גרונת; וכמו זה גם כן עשו באמרן אהי קמצי שאל (הושע יג יד) עקרו להיות בקמצות הקוף ובשבא תחת הטית ע"מ בנחית מפני עשו (נלגזית לה ח), בשכבך תשמר עליך (פזלי ו כב), והפכה אל הטית; ואמרו עוד אקפה נא (מ"א יט כ), אפשעה בה (יעיט כז ד) בקמץ תחת השני שינין וההקשה שיהיו בשבא כמו נקרבה הלום (ג"ל יד ל), אשמעה מה ידבר האל (תהלים פה), ואשלחה להגיד (נלגזית לנ ו) נשכבה בבשחנו (יעיט ג כה); אבל יצא מן הורות מוצא אשקטה ואביטה במכוני (יעיט יח ד), ואשקלה לו את הכסף (יעיט לנ ט), וזאת היא ההקשה בכל פעל עתיד יהיה על יפעול שחפול הוו ממנו כאשר חוסיף עליו ההא ושחעמוד במקומה הקמצות בתחבר הדברים, אע"פ שרוב השער הזה יוצא אל שער נשכבה בבשחנו נקרבה הלם, שיפילו ממנה הקמצות להקל (אף שסע על טזקל יפעול) כמו אשירה לפי מחסום (תהלים לו), אשירה אלהים (שם טו), ארדפה איבי (ג"ל כז לט), וזולתם הרבה מאד. ואמרו עוד יאלקשה בשבלים (רות כ ג).

לעיל 101), אֶלְקָטָה נא (ס נ ז) והוא יותר זר מדרך ההקשה מאשקה נא (ע"ל יע כ) כי עתיד נשק אע"פ שמצאנוהו שפחים יִשֶׁשׁ (מזלי כד כו) אין נמנע בהקשה שיחכן לומר ישוק גם כן ממנו, כי העתיד מן הפעל הקל יש שיבא על יפעל ויפעול כאשר בארנו בשער השמוש (דף 77) ואין אחד מהם יותר ראוי מן השני, אך עתיד הפעל הכבד אשר על דמיון פעל כמו לקט לא יתכן בו הקבוץ כל עקר, ועל כן אמרתי בואלקטה שהוא יותר רחוק בזרות מן אשקה נא; וכמהו בזרות וכדחוק וכמחוגה יתְאָרְהוּ (ישעיה עד יג) והמסורה עליו „לית רכוחיה קמוץ“, אך יתְאָרְהוּ בשרד (סס) על ההקשה בשוא ופחה; וממה שהוא רחוק גם כן מן ההקשה אמרו כי מאיש קָמַח וזאח (נרשזית נ כג), שִׁפְעָה חפלהי ה' <sup>1</sup> (תהלים י"ג לו), יִגְדֵּל להון (מזלי כח כג). וכבר פארוהו בקמץ שלא בהקשה אמרו ולא תִּשְׁבֹּד (שמות כ ה), נלכה וינְפִידָה (דברים יג ז) בלי פאור, וכמהו ונעברה אח מצרים (שמות יד יג), נעברנו אנחנו (שופטים ט כח), לא חזובנו (דברים יד כז), נעמדה יחד (ישעיה כ ח) בלי פאור, וזה כפי אשר יהיה טוב בעניהם וקל עליהם; ופעמים רבות מפארים בקמצות מלות שאין טעם לפארים בהקשה ויהיה זה בהפסק ובסוף פסוק כמו אמרו לא עִיד — לא יִשֶׁב (תהלים ח). ויש שיהיה עוד בכלתי אחנח וסוף פסוק כאשר עשו בושם שִׁפְשׁ אח ישראל (ע"ל סוף ז), כי הוא פִּירָה וירפאנו (כזע ז), וירח עִיד (ישעיה יג), ויפסד עץ (תהלים עד ה) כי הוא כמו נאחו כסבך (נרשזית כג יג ודלה מנחת זי) אשר הוא פחה, ובהם יִדָּבַשׁ שלמה (נ"ל יז נ, רדק נכלול ע"ל פס"ל); אריה שאג (ענוג ג ח), ועשה ה' אשר זמם (ח"כ נ יז), ומקצת כלי (דניאל ח ז), ומקצת ימים — ולמקצת הימים (סס טו יח) בקמצות הצדי בשלשחם והם סמוכים, ועוד משקל הכסף (עזרא ח <sup>2</sup>) בקמצות הקוף, ועוד מנח שועלים (תהלים כג יח) ומנח המלך (דנ"ל לז ג), ובכתב בית ישראל (יחזקאל יג ט). ואמרו השבח סְפָהֲרִי (תהלים פז מה) בפאר הטיח בקמץ שלא בהקשה כי העקר שיהיה כמו סִפְדָּשׁ ה' (נרשזית טי), והיה ראוי להיות בהסמכו אל הכנוי בקמץ גדול ובא חטף; ואמרו ושאר אחיהם (עזרא ג ח) בקמצות האלף והוא סמוך, ואמרו שאר ישוב שאר יעקב (ישעיה כח) בקמצות גם כן. והערים החרבות — כן חרינה הערים החרבות (יחזקאל לו לה לז) בקמצות החח מהם שלא בהקשה, וכן החרלתי (שופטים ט) בקמצות החח מהם שלא בהקשה <sup>3</sup>, וכבר בארתי הסברה בהחרלתי באר היתב בשערו מספר השרשים; וכן עשו בהבי המטפחת — יִתְאָרְהוּ בה (רות ג טו), כי הרבה פעמים מפארים בקמצות האותיות הגרוניות והאותיות אשר אינם גרוניות אשר עקרים לנח, בהניעה אותם בעבור רעה שיש להם בהגעחם כאשר הראיתך ממעשיהם כמה שעבר, ואין הפאר הזה ראוי בכל מה שהניעוהו ממה שעקרו הנה, אבל זה שב אל חפצם ומעמד על הקל בעיניהם. ויחכן אצלי שתהיה הדעת

<sup>1</sup> נפסרנו הטס נאול לכד ויש ספרים נחמץ נחמץ והאמלי נכ' יו נשער הלזוי נח' כקריאת הכת המנחם, וכן מצינו גם כ"ט הכקדן וכן נעשר עליו נעשרת כ"י, „לית קמץ[חטוף]“.

<sup>2</sup> כן הוא נמפדים כ"י נקמלות הקוף וננפסים נפתחות, רלע מ"ג, וכל אלכ רלוים נפתח לפי זהם סמוכים.

<sup>3</sup> זה חס החרלתי הוא מניין הפעיל כדלוי נכס החרלתי כמו החרלתי ואם האל היה האל האלה היה מן הדלוי לנקל הטיח נקמן גדול כמו החרלתי זאת ניעשים (יואל ח) ובהחרלתי הטיח נק"ח, ולכן אמר שהיה לתפירת, ולזה לקמן שער לה.

בקמצות חת החרב נהרבו (לעיל דף 197) הרעם הוא ר"ל פארה (תפלה הקריאה) בעבור התנועה מבלי שהיה הקמצות נעקת אליה מן ההא כהא והפרה לא נפרדה, ויחבן זה גם כן בקמצות עין ואין מעמד (תכלים סג) והמם קמצה מפני שמנהגם להניע מה שלפני האותיות האלה מפוארות כאשר תהינה גרניות כאשר עשו בחו וכמוהו יתארהו (ישיע מד יג), כי הניעו בקמץ גדול בעבור שפארו האלף בקמץ חטף. ואפשר שהיה רעם בואחזי בה כדעם בשמחי ועלוי, מלכי עלינו (לעיל 196) אלא שהעתיקו הקמצות אל החת מפני שהיה יותר קל עליהם. ומן הור אמרו במצאם אהו (נלמזית לנכ) ההקשה להיות במצאם בקמצות המם ע"מ כשמעכם את הקול (דנריס כ כ) כי המם בו מן השרש לעמח השין מן כשמעכם, אך הלשון הזה ר"ל במצאם אהו הוא ראוי להיות מן יצא כמו את מוצאך ואת מובאך (ע"ג ג כה), וכבר נטה קצת הוקנים לפרש אותו על הסכרא הזאת והיה משער אהו במצאם תפגשון אהו, וזה איננו קרוב לדעה, ואני חושב שעשו זה בעבור שהיה כבר עליהם שכא תחת הצדי עם שכא ופתח תחת האלף ומשכו הצדי בקמץ וכאשר היה זה נמשך הקמץ אשר במם ונהפך לחולם כהכרח כי לא יכול הלשון זולת זה; וכן זר ואת מציא באמרו את מוצאך ואת מובאך (ע"ג ג כה) כי ההקשה להיות מובאך ע"מ יהי מקורך (עליו יח) כאשר נאמר כמכוא עם (יחזקאל לג לה); וכמרו ומוצאיו ומוצאיו (סג עג יא), אבל הראשונים מקורים ואלה שמוה; ואני סובר שהיה רעם בשחי המלות לרדוף מה שלפניהם\*) והיא סברת ר' יהודה בהם נ"ע. ומן הור וחפוצותיכם (ישיע כה לה) המשפט והפיוצותיכם והפכו הור ואו והמירו ההא בחיו (להס רד"ק סג ונטעלו) כאשר עשו בואנכי חרגלתי לאפרים (הסע יא ג) כי הרין בו אצלי להיות הרגלתי נגור מלשון המשנה כאשר אמרו עמרו כחפלה מורידין לפני החיבה וכן ורגיל (ט"ז פ"ב דמענית) ועוד לא יאכל הזב עם הוכה מפני הרגל עכירה (שנת פ"ח ע"ב) ובחפלה הרגילני לדבר מצוה ואל הרגילני לדבר עבירה, והטעם ואני הרגלתי אותם לקדתי אותם על זרועותי כענין ואשא אחכם על כנפי נשרים (שמות יט ד); אך וחפוצותיכם מענין ויתפוצצו הררי ער (תנחומים) ובפטיש יפוצץ סלע (ישיע כג כט) אשר הוא שבר ורצועין והפרד חלקים, מפיו וחרב (עליו כח יח) שם לכלי אשר יהיה המעשה הזה כן, וממה שמחזק הענין הזה ויאמרו אהו ונפלתם ככלי חמרה. כעויתך צמחוני (תכלים פח יז) המשפט צמחוני וכפלו החו והו שלא כהקשה; וכבר נטה בו ר' יהודה אל סברה אחרת בספר אותיות הרפיון. בהם תבואתך טובה (ליונ כה כה) המשפט תבואך והוסיפו סימן שני לנקבה כאלו המלה מורכבת מן הבואך ומן באתך. ויך ירשיי (הסע יז יז) משפטו שרשיו בקמץ חטף תחת השין, כי האורד שרש על דמיון הרש, וכאשר נאמר לירשיו יבכר (יחזקאל מז יז) כן יהיה ראוי שיהיה ירשיו על הרמיון הזה גם כן; וכן אומר בקדש קדשים (נמדנר יח ט) כי משפטו להיות בקמץ חטף כמו בקדשים לא יאכל (ויקרא לז ד), ואיש את קדשיו (נמדנר כ י).

(\*) ר"ל לזות כמלות וכמו שאמר ר' יצחק (דף 71): ויתכן שאמר כי מלת טובה רדפה אחר מלת מולד להדמות לה בעסקל, וכ"ל לא כמו שדמם להדמות לה. ובספרו הקרוב וביסר — פזר העתק מקלת דבריו כמסס עווללל — כתב ר' יוסף על מלך ונת מונלך כי ציון כמלות רגיל נפי כערכים כמו שטמרו למי חלחלה כללעסחיל וכללעסחיל, למי חלל חליו כערכיים ונכקרים.



קִרְשָׁךְ עָשׂוּ שֵׁן בַּח אֲשֶׁרִים (יחזקאל כו ו) הַטּוֹב כְּמֹה שִׁיאֲמַר בַּה שְׁהִיא מִלָּה תְּלוּקָה וְהַחֲפֵץ בַּה קְבוּץ (לִשׁוֹן רִבִּים טו) בְּרוּשׁ חֲדָרָהּ וְתֹאשׁוּר (יִצְחָק מֵא יט) וְהַפְּרִירוּ הָיוּ מִן הָאֲשׁוּר עִם הַבֵּית הַנּוֹסֶפֶת כֹּאשֶׁר עָשׂוּ בְּכָל עֵמֶת שִׁבְא (קֶסֶלֶת ה טו) וּבִפְקָה קוֹחַ (יִצְחָק סא) וּבַעֲגִלָּה יִפָּה פִּיה (יִרְמְיָה טו כ) וְהוֹקֵל הָעֵינַן (\*); וְזֶה הִיָּה דַעֲתָם כֹּאמֶרם בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם (קֶסֶלֶת ח יו) כִּי הָרִץ בְּלִמָּד שִׁחֲתִיהָ מִחוֹבֶרֶת בֹּאשֶׁר כִּתְּהִיבְרוּת הַלִּמָּד בְּשִׁלְמִי הָרַעָה הוֹאֵת (יִזְנֶה פ) בְּמִי עַד שִׁחֲתִיהָ עַל הָרִמְיוֹן הָזֶה בְּשֵׁל אֲשֶׁר כִּשׁוּא חֲתַת הַלִּמָּד; וּבַעֲבוּר הַתְּחַבֵּר בְּשֵׁל בֹּאשֶׁר כִּתְּהִיבְרוּת בְּשֵׁל בְּמִי, וְהַשִּׁין בְּשִׁלְמִי וּבְשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר וְאֲשֶׁר טַעֲמָה בַּעֲבוּר כְּמוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה רוּד אֶת הַיָּשׁוּר (ט"ז טו ס), אֲשֶׁר עָשָׂתָה מִפְּלִצָּה (סס טו יג), כֹּאשֶׁר אֶת אֲשָׁחֹ (נִרְאִיתָ לֵט ט); וְהִרְאִיהָ שְׁעִינִן שִׁין בְּשִׁלְמִי הָרַעָה הוֹאֵת אֲשֶׁר, אֲמָרוּ בֹּאשֶׁר לְמִי הָרַעָה הוֹאֵת (יִזְנֶה ח ט) כְּלוֹמֵר בַּעֲבוּר כִּי מִצְאָחֵנוּ הָרַעָה הוֹאֵת. וּפְרוּשׁ בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם בַּעֲבוּר מִה שְׁמִינִיעַ בּוֹ הָאָדָם נִפְשׁוֹ מִן הַחֲקִירָה וְהִרְיִשָּׁה, הָעֵינַן הָזֶה כֹּאשֶׁר אֲסַפֵּר. אֲמַר הַחֲכָם וְרִאִיתִי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לִמְצוֹא אֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה חֲתַת הַשָּׁמַשׁ בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם לְבָקֶשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם אִם יֹאמֶר הַחֲכָם לְדַעַת לֹא יוֹכֵל לִמְצָא, פְּרוּשׁ הַבְּטָחִי בְּכָל בְּרִיאוֹת הַבוֹרָא וְהִנֵּה בְּנֵי הָאָדָם לֹא יוֹכֵלוּ לַעֲמֹד עַל אֲמַתָּה הוֹיָתָם וְלֹא יִגְּיוּ עַד תְּחַלְּתֵם וְאִם הֵם חוֹשְׁבִים בְּנַפְשָׁם זֶה בַּעֲבוּר אֶרֶץ יִנְיָעָתָם, לַחֲקֹר וּלְדַרֵּשׁ אֵינָם מְנוֹעִים אֵלָיו וְאִם יִשְׁתַּדֵּל הַגִּדּוֹל שִׁבְחָכֶם לְדַעַתוֹ לֹא יוֹכֵל, עַל זֶה הוֹסַפְתִּי בְּפִרוּשׁ וְאִם הֵם חוֹשְׁבִים בְּנַפְשָׁם זֶה כֹּאשֶׁר רָאִיוּ לַעֲנִין, וּפְרִשְׁתִּי הַחֲכָם הַגִּדּוֹל שִׁבְחָכֶם עִם שֹׁאֲמָרוֹ הַחֲכָם בְּחֶסֶם מִפְּנֵי שְׁהוּא רָאִיוּ לַעֲנִין. וְרַעַ כִּי לִמָּד בְּשִׁלְמִי וּבֹאשֶׁר לְמִי הֵן כְּמוֹ לִמָּד הֵן לְצַדִּיק יִמְלֹךְ מֶלֶךְ וּלְשֹׁרִים לְמִשְׁפַּט יִשְׂרָאֵל (יִצְחָק לז) עֲנִינָם בַּעֲבוּר כִּךְ וְכִךְ וְעַל אֲוֵרוֹת כִּךְ וְכִךְ וְעֵינִיָּה וְעֵינִן הַשִּׁין וְעֵינִן אֲשֶׁר אֲחֵר (לֵעִיל 12. 16); וְזֶה מִמֶּה שֶׁנִּחְקֶכֶן בּוֹ שְׁנֵי מִשְׁרָתִים (ר"ל שְׁנֵי מְלוֹת הַטַּעַם) כְּהַקְצָם בְּמִלְפָּנִים וּלְחִיצוֹן (ט"ז ו כט) אֲשֶׁר הוּא כְּמוֹ לִפְנֵימָה וּלְחִיצוֹן, וּבְמִלְפָּנִים וְנֹאמַר צָרִיק (יִצְחָק מֵא כו) וּבְוֹלָחָם הִרְבֵּה מִמֶּה שֶׁזָּכְרָנוּ וּמִמֶּה שֶׁלֹּא זָכְרָנוּ (לֵעִיל 19), וְאִין טַעַם לֵה בְּמִלְיָהּ, כִּי הַשִּׁין וְאֲשֶׁר עוֹמְדִים בְּמִקּוּמָהּ; וְכֵן אֲמַר בְּלִמָּד בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם וּפְרוּשׁוֹ בַּעֲבוּר אֲשֶׁר יִנְיָעוּ בְּנֵי אָדָם בּוֹ נַפְשָׁם מִן הַחֲקִירָה. — וּכֹאשֶׁר חֲלָקוּ מְלוֹת עֶקֶרן שֶׁלֹּא תִחְלַקְנָה כֵּן חֲבֵרוֹ מְלוֹת עֶקֶרן שֶׁלֹּא תִחְבֵּרְנָה כֹּאשֶׁר עָשׂוּ בַּעֲבָטִים (תְּחִקֹּק ד ו) וּבִזְקִיקָלוֹן (סס ד יו) וּבִחוֹשֶׁן בֹּאֲהָלוֹ מִבְּלִילוֹ (לִיוֹב יח טו) אֲשֶׁר פְּרוּשׁוֹ יִשְׁכּוֹן בְּבֵית זוֹלָחוֹ, וּבְצִלְמוֹת (סס י כז) וּבְמִלִּים אֲחֵרִים רִבִּים. וּמִן הוּר אֲמָרוּ הַיִּזְנֶה מִחֻלָּב (יִצְחָק לד ו) הַנּוֹן לִמָּד הַפַּעַל כִּי הוּא מִן אֲכַל וּשְׁבַע וְהָשֵׁן (דְּנִיָּס לֹא כ) וְהָרִין בְּהִרְשָׁנָה כְּהִקֵּל הַדָּלָה וּבִשְׁבֹּא תִחֲתִיהָ וּבְקִמְצוֹת הַשִּׁין הַיִּזְנֶה עַל דְּמִיוֹן הַיִּזְנֶה (יחזקאל יט יג), מַעֲמִים הוֹצֵאָה (סס לֹא ח), אֲמִלָּאָה הַיִּזְנֶה (סס כו כ) אֵלֶּא שְׁקִמְצוֹת הָיָה מִן הַחֲרִכָה נַעֲחָקָה אֶל הַחִית מִפְּנֵי שְׁהִיהָ יוֹחֵר קֵל עֲלֵיהֶם וּמִן הַדְּמִיוֹן הָיָה וְהָיָה מַעֲמִים הוֹצֵאָה זֶה הִיָּה הָרִין בְּהִיזְנֶה שֶׁם עַל מִכְנֹחָה (זְכִּיָּה ס יא) ר"ל שֶׁעָקְרוּ הַיִּזְנֶה עַל דְּמִיוֹן וְהוֹפַעְלָה וְכֹא גַם הוּא זֶר (מִרְכָּב טז סִפְעַל וְטֶפֶעַל). וְדַע כִּי הָרִין אֲצִילִי שִׁחֲתִיהָ וְהִנִּיחָהּ שֶׁם (זֶרֶךְ נוֹחַ) מִן הַנִּיחוֹת אֶת רוּחִי (סס ו ט) וְחִתִּיהָ רִגְשׁוֹת הַנּוֹן עַל הָרִדֵּךְ הָזֶה בַּעֲבוּר הַבִּלְע

(\* ר"ל עֵין סִפְעַל וְהִיָּה הֵינָן נִעְלָתָה נַח — אֲשֶׁרִים אֲשֶׁר דִּינָה לְכַדָּגָה כְּמוֹ נִוְתָאֲזֹר.

כמו הנח המוסף בהושב כספי (נלגזית מנ כח), כי הובאו בית יוסף (גס מג יח) כאשר אמרנו (לעיל 146) בזהסג אהור (יעזיש נג יד) ואפניו על הדרך הזה שיהיה והונחה [הונח] ע"ד והוסרה מן הוסר והושבה מן הושב כספי. ויחכן לומר בהרשנה שמשקלו הוחפעלה ושהמשפט בשן הרגשות כי בבנין הזה כבר בא באמרו לא התפקרו בחוכם (נמדנל ט מו), התפקרו וכלכלו (ע"ל כ כח), אחרי אשר הטמאה (דנרים כד ד) משקלו התפעלה, ועוד אחרי הכבם (ויקדל יג נה) עקרו התכבם; ותענין באמרו חרב לה' סלאה דם הרשנה מחלב כענין באמרו ועפרם מחלב ידשן (יעזיש לד ז) וקלות השן של הרשנה על הפנים האלה כקלות קוף התפקרו ולמר ויחילו (נמדנר ט יח); ואפפירם על כל הגוים (ומכר ז יד) היה משפט האלף אלו היתה המלה על עקרה להיות בסגול אפפירם (ולא ס' הסככה לוח וזו) כמו אלף ואשאלם וישבו דבר (יעזיש טו כח) והדומה לו כעבור נפלה על נח נראה, אבל מפני שנהפכה המלה מאפניה והתנועעה פא הפעל והיא הסמך והיה דינה לנח, החדדש בין האלף והסמך נח דפה כל שכן בהיות השופר תחת האלף והמשכה בטעם ונקדה האלף בצרי מפני זה הנח הרפה, והפכם המלה מאפניה הוא שהם הגיעו מה שעקרו הנח ר"ל הסמך; ואפשר שתהיה תנועה הסמך נעקחה אליה מן העין וכן השבא בעין נעקחה מן הסמך ואחר כן הגיעה הפתח עם השבא כאשר הוא מנהגם באותיות הגרון והפכם אלה השתי תנועות דומות להפכם כבש ושמלה ודומה לזה. וירמה לזה מה שעשו בבהשמה מהם (ויקדל כו מג) כי הדין היה להיות תחת הכית שבא ותחת ההא קמץ והדומה השתי תנועות ואלה פנים נכונים בו זולת הפנים אשר זכרנום בזולת המקום (לעיל 154), וקרוב מזה מה שעשו בלחפיקם אח בריחי (ויקדל כו טו) כי הדין היה הנעת הפא בצרי וההא בשבא ופתח. ודומה לזה שעשו בבהשמה מהם, אלהים יחנך בני (נלגזית מג כט), הנון יחנך (יעזיש ל) כי המשפט ביתנך שיהיה יחנך? תחת החית ע"ד שארית עמים יכזום (לפניה ד ט), וסלף בוגרים ישרם (מזלי יח) ונהפך אל היור. ויש לנו בואסרם מאמר אחד בספר השרשים. ויחלם חיד וצרוק מן בני אלעזר (דס"ט כד ג) איננו נפעל, כי אם היה על בנין נפעל היה תחת היור צרי כמנהג, וכאשר היה תחתיה סגול היה הנכון אצלי לאמר בו ויחלם כשבא תחת התחת על דמיון ונראהו ולא מראה ונהמרהו (יעזיש נג ד) וכאשר נטו להניע החית כמנהגם ברוב אותיות הגרון כאשר עשו בויחררו וקני העיר (ע"ל יו ד), ויארבו (אומציש ט לד), יהלמי צדיק (תהלים קמ"ה) ורבים זולתם בחרו משכה בקמץ כאשר בחרו זה כמו כן בסמך ואסערם אשר היה עקרו להיות כשבא ע"ד ואשאלם. ודע כי הסגול ביור ויחלם הוא במקום פתח גדול ועקרו שיהיה כמו ויחלם את הארץ (יסזע יד ה) אבל הם מתחלפים בהרבה מקומות כאשר התבאר במה שקדם מרבנינו (אע"פ ח) ויש ששמים הסגול במקום החידק בכמו אל חמחי (ירמיה יח כג), צור ילדך חשי (דנרים לז יח) אשר עקם חמחה ותנשה בחיורק, ובאל חמח חסרי (נחמיה יג יד) כי המשפט להיות כמו ויסח את כל היקום (נלגזית ז כג). ויש אנשים חמחים על דברי ר' יהודה בחשי (ס' כחז"ל 125) „נפל הנון ושכ בטקומו נח דפה" אמרו האין יתקדם לנח הרפה סגול אבל יתקדם לו צרי או קמץ גדול? ולא הרגישו לוחמו הצאן (נלגזית ל נט) אשר משקל ויפעל\*), והיור שלו נקודה בסגול והוא נופל על הסברה

(\* וסרלוי ויחמו לו ויחמו כמו ויסנו ללכל לחם.

הוא והיא סברת ר' יהודה בו על נח רפה הוא פא הפעל. וכן הם נבוכים ברכרי ר' יהודה בתחלת ספר אותיות הרפיות „כי אותיות הרפיות יש שתחפינה עד שתחטנה ולא יהיה להם במבטא מראה ולא הרגש אבל מעיד עליהן השמע נוע מה שלפניה בקמצות או בפחתות או באחד מן השבעה מלכים בקמץ בכמו וקאם שאון (השע י יד) אל נא רפא נא (כעזכר יכ יג), וכמו החולם בכמו שופר ועולם וכמו החירק כדויד ורביד וכמו הצרי בירדו וילכו" ולא היו נמנע מהם גם הם לדמות כשורק כמו שונם (יכזשע יט יח) ושועל (דכ"א ז לו), אבל נפול הסגול ופחת גדול על נח רפה מפני שלא הביא ר' יהודה דמיון בהם במקום הזה מספרי אותיות הרפיות [היה נמנע מהם] אע"פ שדמה בהם בספר הנקוד באמרו כי ארץ ושערו זר כעבור נפול הסגול הפא כל אחד מהם על נח רפה, ואמר בשער ההוא עוד: דע כי שיפול פחת גדול וקטן על נח רפה, ודמה בפחת הגדול שער ונחל. ואנשי דורנו זה אין מינעים מחשבונם ולא מטריחים על נפשותם בעמידה על סודות הספרים האלה אך הם עוברים עליהם הבטה וזה מעצלותם והלאותם לא הרגישו אל זה אשר הערוחי אני עליו ורמוזו להאשים ר' יהודה על אמרו באחד מן השבעה מלכים. וכבר מצאנו הפחת הגדול נופל עוד על נח רפה בנפול המין הזה וזה בכמו אמרו אשר שמתי חול גבול לים (ישיב ט כג), בנחי לרעי (תהלים קלט ז), אני קרתי ושחיתי (ישעי' לו כה), שבתי לירושלים (זכריה ח) ואנחנו קמנו (תהלים כ), זקנתי ושבתי (ע"א יב) כי פאי הפעלים האלה והדומה להם פחותות ואחריות נחים רפים מבוארים. ויזכר לברכה המורה ר' יהודה מה נחכנו דבריו באמרו במאמרו השנית (58) מספר אותיות הרפיון בזכרו הפעלים העלולי העין, אמר, והוא רומז אל עין הפעל „ויש שיפל הנח הזה מהמבטא והמכתב כאשר יאמר מהפעלים האלה ופעלתי וידעה ענינו העתידות<sup>(1)</sup> כמו ישיבתי בשלום (נחלזית כח כא) וקמתי על בית ירבעם (עמוס ז ט), וגלתי בירושלים וששתי בעמי (ישעי' סה יט), ומשחתי את עון הארץ" (זכריה ג ט). ויחכן הענין הזה באמרו ויהיה ענינו העתידות ובכח דבריו שאם יהיה ענינו החליפה, עין הפעל ואם היא נופלת מן המכתב היא קיימת במבטא ואם יבא הפחת לפניו, וזה בכמו וקנתי ושבתי ר"ל ושבתי, ובכח דבריו עוד שהיא קים בקמתי ושבתי והדומה להם, כי לא חייב נפלו מן המבטא והמכתב יחד כי אם בכמו ושבתי בשלום וקמתי על בית ירבעם לפי שהיה ענין המלוח האלה העתידות כי המלה בה תהיה מלרע, אך כאשר לא יהיה ענינה העתידות ולא יהיה בה ואז העטוף השבאית מלחה תהיה מלעיל והנה או יהיה קיים מבואר ואשר לפניו פחת כמו וקנתי ושבתי, ושבתי אל ירושלים, ואנחנו קמנו, לכן עתה שכנו אליך והדומה להם, ואם יהיה זה מזה דבר בקמץ הוא בהעמדה ובהפרד כמו עד שיתני (ט"ז ז ג) וזולתו; ולא היה כונתנו בשער הזה לבאר כמו זה, אך הוא מקרה קרה בספר<sup>(2)</sup>. ואחרי זה נשוב אל השער.

ומן הזר אמרם קבי המטפחת (רות ג טו), הבו לה' (דכ"א יו כח) משפטם להיות קבי על משקל אך דעי עונך (ישיב ג יג), דעו כי ה' הוא האלהים (תהלים ק ג) כי הוא צווי מן יהב ע"מ ידע, אבל בנו אותם על הצווי הנפרד אשר הוא

<sup>(1)</sup> נדפס „וענינו לעתיד" ול"ל ויעשו לעתיד לו כע"כ פס ויהי ענינו העתידות.  
<sup>(2)</sup> ראה הסעודה כחף ספרק.

הב ע"מ דע ולא שנו בנין הב וזה זר. וממנו עוד אמרו כל מכבדיה הוילוח  
(מ"כ א ח) הסתוך ויכלו לך (ימיה למ כנ) המשפט בהם להיותם (הזין והסמך  
רפויים) כמו הביאיה הביאוך, וכבר הבאחים בספר ההשגה וזכרתי עלתם בו.  
וממנו עוד אמרו יען אפי' אח שני הגוים (יחזקאל לה י), באפרכס שלחן ה'  
(טלמי' א י), באמרכם כל עשה רע (שס סוף ב), ביום אכלך ממנו (נרשית ב ה),  
והיה באכלכם (נמדנר עו יע), ביום עמרך מגנר (עונדיה א יא) למרדכם היום  
בה' (יסוע כנ יו), עד השמרך ועד אבדך (דברים כח כ טה), עד אבדכם  
מעל הארמה (יסוע כנ יג), בעובכם את מצות ה' (ע"א יח יח), והרין במלוח  
האלה להיות (עין הפעל נשנע) על דמיון ובשכבך (דברים ו כ), בעברכם את  
הירדן (דברים כו), כחפשיכם את העיר (יסוע ח ט) כשמעכם את קול השופר  
(ע"נ עו י); ויצא מוצא לשפיר בדרך (שמות כג כ), ואמר להגיד (ע"א כד יא),  
וההפרש אשר בין שער יפשי' ובקומך ובין לשפיר בדרך כי הכניס בשער  
ובשכבך סמוך אליהם והמה לפועלים והם בשער לשמרך בדרך פעול בהם. ומשער  
כחפשיכם את העיר אמרו כקרבכם אל המלחמה (דברים כ ד), אבל זר כאשר זר  
באמרכם שלחן ה'; ויש בה עוד זרות אחרות והיא המשך קופו בקמצות כאשר  
קרה לסמך ואסערם (לעיל 201). וחגבהניה ותעשניה (יחזקאל יו ב) המשפט  
והקשה יחגבהניה והוציאו אותו מוצא ידיו הביאנה (ויקרא ז ל), ואפשר שרצו בו  
להצטרף הרביר (לזווג לותעשניה). ושאנך עלה באוני (מ"נ יח כח) ענין המלה  
הואח כמו ושאוך (כי הוא מן טה) ויצאה שלא כהקשה, ולא יכשר שחזירה  
בענין שאנך מואב (ימיה טח יא) בשום פנים. עשו פשי' (יחזקאל כו ו) משפטו  
להקל השין ולהיות שבא תחת המם כי הוא קבוץ כל חופשי משוט (שס כו כט).  
והיפשי' מראשיתכם (שס לו יא) מן הפעלים אשר פאיהם יוד משפטו והיפשי'  
על דמיון והשלכתי במקום היוד אשר פא הפעל ונפל היוד השנית (ר"ל יוד  
הפעיל) כאשר נאמר היטבת לראות (ימיה א יב); ואם הוא עלול העין (שס עוב)  
משפטו להיות והיפשי' כמו והשיבתי את ידי (יחזקאל כ כנ) [אן בבלי יוד כמו  
והפלי' אחכם (ימיה עז יג), והיה והיטבתי מורכב משני הלשונות וראשיתו  
עלול הפא ועל כן נכתבה בו היוד אשר פא הפעל ואהריתו עלול העין\*].  
וכמהו והושבוחים כי רחמנים (זכריה י ו) אלו היה מן הושב על דמיון הוריד  
(מנח' פח) היה והושבחים כמו והושבחים על בחיהם (הסוע יא יא) ואלו היה מן  
השיב (מנח' כע"ן) היה והשיבוחים וכלא, אם כן מורכב משתי הלשונות  
האלה. ומן הור אמרו כי כפיכם נגאלו בדם (ישעיה נט ג) וכבר זכרתי בשער  
השמוש (דף 93). ודע כי מן הור עוד אמרם יאמר, ויאכל, יאחו בעקב פח (ליו)  
יח ט) ועקרם להיות על דמיון יפעול כמו ואחו חאזור מחניך (ימיה א יז), ולא  
נאסוף את חבואחנו (ויקרא כב ב), אבל בעבור שבחרו בפעלים האלה רפיוח  
הפאים עם הראוחם, כבר עליהם שיביאום על יפעול מפני הקבץ שני קבוצים  
בכל פעל מהם אלו היה אומרים יאמור ויאכול ואחו והעתיקו אל יפעל, והראיה על  
זה השחמשוחם בצווי ממנו על פעול ר"ל אפי' אל הכהנים, ואחו בנובו (שמות ד ד),  
את אשר תמצא אכול אכול את המגלה (יחזקאל ג), והוא שהצווי נלקח מן הפעל

(\*) ככה יולא מדבריו שקרה והיפשי' מלא יו"ד קודם לט"ת וכן העלה מ"ג וכן  
הכנון ע"פ מס' נ"א ב"ה, ל"א. ומס' יחזקאל ל"ג, ל"ב. אך שם לריך מקון.  
(דברי חסד בעער).

העניד כאשר אחה מצוה כמה שלא נפל, כאשר קדם זכרו (דף 85) והשחמשם בצווי מן אלה על פעול ראייה שעקרים יפעול, כי הצווי איננו כי אם מהם, ואלה היה עקרים האמתי יפעל כאשר הם עליו, היה הצווי מהם פלי על המנהג בכל צווי שילקח מן יפעל וזה מכאור. — ומן הור עוד אמרם פס לעם (מ"ז ד ט"ז) והקשה צוק באז המשך כי הוא נלקח מן לא יצוק עליה שמן (נמנר) ה טו) או צק לעם בחסר [יוד] מן וגם פס בו מים (יחזקאל כד ג), אבל צק לעם יאות שיהיה מן פס בפחחות על משקל כי לא יירש (נחלזית כז י), כאשר החל רש (דברים נ כד) נלקח מן כי לא יירש אע"פ שאמרו עלה רש (זס ח כח) והמירו הפתח בצרי, ואינו נמנע שנאמר כאמרם צק לעם בפחח ראייה שהם כבר אמרו בעתיד ייצק ע"מ כי לא יירש, והראיה על זה אמרם פס דם המכה (ט"ז ככ לה) אע"פ שהוא בלתי מחער בסגול והפחח מומר זה בזה כאשר החבאר זה בולת השער הזה (לעיל 52) והוא על הדרך הוואת בלתי זר. ומן הור עוד אמרו גשי הנה (יחזקאל ג ט) גשי הלם (רות נ יד) כי הם נלקחים מן גוש וגוש נלקח מן גשי ולא בא העתיד מן גש כי אם גש ולא גש ואם כן גשי זר, ואפילו אם היו משחמשים בגוש לא היו משחמשים בגושו אלא בעמוד עליו כאמרם עמדו פסדי (חזק נ ט), אח ה' יכדי (חמיה ד ח); ואין נמנע לאמר שגשו הנה נלקח מן גש ושצק לעם נלקח מן ייצק ע"ד יפעל אע"פ שלא נמצא שהשחמשו בהם כמה שיש בידנו מן המקרא, אלא שזה היה משמוש העבריים ולולא זה לא בא הצווי כן, וכאשר הוא כן אינם זרים. ומן הור עוד אמרו פסדיקה אל חוך ביהך (דברים כז יג), פסדיקה אלי (ז"כ יד י), מן חשבונה והקאה (מזלי כה יו), והמחיה בצמא (סוט נ ה), והכחיו והמחיו (ז"כ יו לח). כי המין הזה משני מיני הפעלה העלול העין (פסדיקה ח' פסדיקה) בעבור שנחבאר עם הכני הפעול בו שבה חנועה הוא אל חנועה הא המין השני אשר בא על העקר (ר"ל נח הכ"ל נתפץ פתח כדרך המין הכני) והקשה כי המין הזה שלא בקשה מפני אבוד עין הפעל ממנו, וכבר זכר זה ר' יהודה, ר"ל היוחו שלא כהקשה.

אמר המגיה. מדברי ר' יונה ור' יהודה (עמוד 202) נראה ברור בשם כי היו מדקדים קמת קמתי שנת שנת נפתח, ופלי הפעלים האלה להיותם מוטעמים, אחריהם נחיס רפס כמשפט הנקמטים, ולזה גם ר"י בן בלעם לא סר מדרכם והגיע בספרו על מל וז הענינים על המפרש לכ' קהלת — והוא רי"ץ בן גיאות לדברי החכם דערנערגר (לעיל 176) — על מה אמר: כי פס הוא קמוץ נעבור הכח הנעלם החסר ממנו, כי יחזיקו שלא יבוא הקמץ כי חס על שזקן והפתח לא יבוא עליו, ואמר, והוא לרין שיעור מנחם וירל הפתחין שיש נמלות ואנחנו פסדי, חני פרחי וכל שער ונער שכלם הם פתחין. והחכם גיגר רכס להוכיח (מכתב עת ח"ה עמוד 409) כי גם מדקדקים אחרים קראו קמת קמתי נקמץ, והם הראש"ע ור' יהודה הלוי ור' משה הכהן. וכל ראויותיו חין טעוריות רק דברי הראש"ע נמלזים ט, מנ, לחות מן הם חוקים כראי מוטק וגלויים לכל כי נקד קמת קמתי נקמץ. ולזה חני תומה על כי הראש"ע אשר הלך נדברי המדקדקים אשר לפניו לא העיר והגיע חף פעם אחת על ר' יונה ור' יהודה ורי"כ אשר נעו מדרכו ודרך הפתחות מניחם; ועל זה אמרתי את ראש המדקדקים וזר חכמי עמי החכם שמואל דוד לוואטו כפאדוכה, לדעת דעתו כזה ועל מה נעלי המקמטים ראויותיהם הטענה וחת תזכורו הרטה.

דע ידידי כי אחד מן הכללים החדישים אשר חנני ה' לללות ולהעלות מטעמיו חכמת לה"ק הוא כי נלאון ארמי מקמץ (חוף מלותו שנסוף חנה וחזריו אל"ף) לעולם

[illegible]

בן כלעם קראו קמת קמתי נכתח ומצניחם למדו רוב הנקדמים והמדקקים  
אלו אחריהם, עד שבעטו נכתח הקצץ ההוא, עד שכלו החכמים לערנבורג וניינער  
וגלוהו. וכל מה שיתגלה לנו מטה שנכתח ואחד זכרו, יועיל תמיד לגלוי תעלומות אחרות.  
וכן הקצץ הזה מועיל לחזק שיטתי שהקצץ הארמי אינו מקבל שנוי, וזה חזק לשיטתי  
האחרת (אשר היה אכן פנת חכמת הדקדוק כלה) כי לה"ק היתה מתחלתה דומה ללשון  
ארמית, ומשפטי לה"ק מתחלפים על ידי לשון ארמית, ולא על ידי לשון ערבית, וחכמי  
הגויס מן זמננו עד געזעניס חזנו לתקן חכמת לשוננו וקלקלוה. אוהבך ש"דל.

## שער לא.

### נוכר בו ענין הזרות.

דע כי זרות המלה תהיינה על שני פנים או זרות מן ההקשה או זרות מן  
השער ר"ל מן השמוש והמנהג אפילו אם הוא בא על ההקשה, וזה שהשמוש  
והמנהג יהיה על שני פנים גם כן, אם על ההקשה והוא רוכ דכריהם כהביאם  
הצווי מן העתיד מן הפועל הקל אשר הוא על יפעול או על יפעל על פעול מן  
יפעול או על פעל מן יפעל והמקור פעול, וכהביאם הצווי מן עתיד פעל הרגש  
(פעל) כרגשות וכן המקור, והרכה מכמו זה אין אנו צריכים לקבצו דגה, אבל  
מה שכא משמושיהם שלא כהקשה אע"פ שהוא נוהג כרוכ דכריהם הוא כהביאם  
עתיד מן נתן יתן כהנעת החו (כלרי) ומן אכל יאכל כצירי או יאכל כפחת, ומן  
אמר יאמר או יאמר בצרי, והיתה ההקשה להיות העתיד מן נתן יתן כפחתות  
החו על משקל יול מים (נמדנר כד ז) מן הרים גולו (שופטים כ ח), כי ישל  
ויתך (דברים כח ט) מן גשל, וירר יעקב נרר (נבאית כח נ) מן נרר, והיתה  
ההקשה עוד להיות העתיד מן אכל ושמר ואמר ע"מ יפעל ונזור\*) אל יפעל  
לעלה אשר זכרנו כשער הקודם, ונזור עוד אל יפעל בצרי על משקל יתן זרות  
אחרת וכן נזור יאמר (איוכ יח ט) עוד אל יאמר אך הזרות חוץ לדרך ההקשה הוא  
כהנור שכל אדם האמר (משלי יח יא) אשר היתה ההקשה בו להיות האמר  
בפחתות היא כי הוא מקור כמו כראריך הענן (נמדנר ט כג), וכמרו ביום האמר  
כידם (ירמיה לז לב), ועוד פסוח והמליט (ישעיה לא כ) השמרם אחם (יחזקאל יד),  
כגרן עת הדריכה (ירמיה נא לג) כלם מקורים והיתה ההקשה שיהיו הראים פחתות,  
וכהנור נסו הפנו האמר לשכת, נרו מאר האמר לשכת (ירמיה טו ח ל) אשר  
המה צוויין מכנין הפעול וההקשה להיותם פחתות הראין, ואמרו האמר הפני כקמץ זר  
עוד והמשפט פחתות היא כעבור שהוא צווי מן הפנה; וכזרות קולי אל אלהים  
והאויין אלי (תהלים עו נ) בפחתות היא וההקשה להיות בסגול כמו ולא האויין  
אליכם (דברים ח ט) כי הוא פעל חולף כמרו אבל האויין הפחתות הוא צווי  
כמו האוינה אלהי יעקב (תהלים פד ט) ויהיה עוד מקור. וכמו הזרות הזה במקרא  
הרכה ממה שזכרנוה כבר כשער הקודם לזה וממה שלא זכרנו בו. אך הנור  
המלה מהשער אע"פ שכא על ההקשה כהנור ואנחנו יאמר לך איש אלף (שופטים  
יז כ) אשר זה משער יאמר יאמר ובא על ההקשה כאשר אמרתי קודם זה

(\*) ונזור הוא לשון אחר מדרך הסקפה והמדור, וכלאין ולענין הכה שחמש גם  
כאפדי כדכריו המוכחים לקצן — אם אין שם טעות סמעתיק — וזה כנזירות הקודם  
לכס" וסוף העד הסדר.